

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА
ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.24/2025.27.12.Yu.01.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА
ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ**

АТАЖАНОВ АЗИЗБЕК АБДИМАЛИКОВИЧ

**ОДИЛ СУДЛОВНИ АМАЛГА ОШИРИШДА СУДЬЯЛАР
МУСТАҚИЛЛИГИ КАФОЛАТЛАРИНИНГ
НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07 – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар доктори (DSc) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2026

Докторлик (DSc) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата докторской диссертации (DSc)

Content of the abstract of doctoral (DSc) dissertation

Атажанов Азизбек Абдималикович

Одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллиги
кафолатларининг назарий ва амалий масалалари..... 3

Atajanov Azizbek Abdimalikovich

Guarantees of the independence of judges in the implementation of justice
theoretical and practical issues..... 37

Атажанов Азизбек Абдималикович

Теоретические и практические вопросы гарантий независимости судей
при осуществлении правосудия..... 67

Эълон қилинган ишлар рўйхати

List of published works
Список опубликованных работ..... 72

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА
ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.24/2025.27.12.Yu.01.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА
ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ**

АТАЖАНОВ АЗИЗБЕК АБДИМАЛИКОВИЧ

**ОДИЛ СУДЛОВНИ АМАЛГА ОШИРИШДА СУДЬЯЛАР
МУСТАҚИЛЛИГИ КАФОЛАТЛАРИНИНГ
НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07 – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар доктори (DSc) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2026

Фан доктори (DSc) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2024.3.DSc/Yu339 рақами билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.proacademy.uz) ва “Ziynet” ахборот-таълим порталида (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий маслаҳатчи:

Арипов Дилшод Уринбаевич
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович
юридик фанлар доктори, профессор

Суюнова Дильбар Жолдасбаевна
юридик фанлар доктори, профессор

Шодиев Гулом Махамматович
юридик фанлар доктори, доцент

Етакчи ташкилот:

Юрист кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти

Диссертация ҳимояси Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc. 24/2025.27.12.Yu.01.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2026 йил 12 август соат 10⁰⁰ даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 100197, Тошкент ш., Юнусобод тумани, Рихсий кўчаси, 9. Тел./факс: (+99871) 202-04-96; e-mail: info@proacademy.uz).

Диссертация билан Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (89-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100197, Тошкент ш., Юнусобод тумани, Рихсий кўчаси, 9. Тел./факс: (+99871) 202-04-96).

Диссертация автореферати 2026 йил 30 июль куни тарқатилди.
(2026 йил 30 июль 07-рақамли реестр баённомаси).

М.А.Аминжонова
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
раиси, юридик фанлар доктори, профессор

Х.А.Кучкаров
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
котиби, юридик фанлар бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент

А.С.Одинаев
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
ҳузуридаги илмий семинар раиси, юридик
фанлар доктори, профессор

Кириш (фан доктори (DSc) диссертация аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунё мамлакатлари учун долзарб масалалардан бири сифатида суд ҳокимияти мустақиллигини таъминлаш эътироф этилади. Судьялар мустақиллигининг етарли даражада кафолатланмагани турли давлатларда одил судловнинг тўлиқ амалга ошишига салбий таъсир кўрсатмоқда. Бу ҳолат судьяларни тайинлаш (сайлаш) ва лавозимидан озод этиш жараёнларида сиёсий таъсирнинг мавжудлиги, судьяларнинг моддий таъминоти ва ижтимоий ҳимояси етарли эмаслиги, уларнинг дахлсизлиги ва хавфсизлиги тўлиқ таъминланмаганлиги каби кўринишларда намоён бўлмоқда. Халқаро кузатувчиларнинг таъкидлашича, судьялар фаолиятига турли шаклларда таъсир ўтказиш ҳолатлари ҳатто ҳуқуқий демократик анъаналарга эга давлатларда ҳам учраб турибди. World Justice Project (WJP) маълумотларига кўра, 2023 йилда дунё мамлакатларининг 59 фоизида, 2024 йилда 57 фоизида, 2025 йилда 68 фоизида қонун устуворлиги индекси пасайиш тенденцияси кузатилган¹, бунинг асосий сабабларидан бири сифатида эса судьялар мустақиллигининг етарли даражада таъминланмагани кўрсатилмоқда.

Жаҳонда одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигини таъминлаш, унинг институционал, процессуал ва шахсий кафолатларини мустаҳкамлаш, судьялар фаолиятига бевосита ёки билвосита таъсир кўрсатувчи сиёсий, маъмурий ва иқтисодий омилларни бартараф этиш, шунингдек, суд ҳокимиятининг молиявий мустақиллигини таъминлаш масалалари ҳуқуқий давлат ва демократик жамиятни барпо этишнинг устувор йўналишларидан бири сифатида эътироф этилмоқда. Шу билан бирга, судьялар мақомини мустаҳкамлаш, уларни танлаш ва тайинлаш тартибларини такомиллаштириш, судьяларнинг дахлсизлиги ҳамда жавобгарлиги ўртасидаги мувозанатни таъминлашга қаратилган ташкилий-ҳуқуқий муаммоларни комплекс тадқиқ этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Айни пайтда суд тизимининг очиқлиги, шаффофлиги ва ҳисобдорлигини ошириш орқали жамиятнинг суд ҳокимиятига бўлган ишончини мустаҳкамлаш, судьялар мустақиллигини таъминлашда замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва электрон судлов механизмларини жорий этиш, судлар фаолиятини молиявий жиҳатдан барқарор таъминлашга қаратилган кафолатларни кучайтириш, шунингдек, суд иш юритиш амалиётида сунъий интеллект технологияларидан (СИ) фойдаланишнинг ҳуқуқий ва ахлоқий жиҳатларини ўрганиш муҳим илмий-амалий аҳамият касб этмоқда.

Мамлакатимизда олиб борилаётган суд-ҳуқуқ ислохотларининг устувор йўналишларидан бири судьялар мустақиллигини таъминлаш бўлиб, у ҳуқуқий давлат қуришнинг асосий шарти сифатида эътироф этилмоқда. Судьянинг қонундан бошқа ҳеч кимга бўйсунмаслиги ва қарор қабул қилишда тўла мустақил бўлиши фуқароларнинг одил судловга бўлган ишончини мустаҳкамловчи муҳим кафолат ҳисобланади. Бироқ, амалга оширилаётган

¹ The rule of law has declined globally for the 8th year in a row.
<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/insights>

кенг кўламли ислохотларга қарамасдан, судьялар мустақиллигини таъминлашга қаратилган ҳуқуқий кафолатлар ҳали тўлақонли шаклланмагани кузатилмоқда. Судьялар ўртасида ўтказилган социологик сўров натижаларига кўра, уларнинг 71 фоизи судья дахлсизлигини ҳимоя қилиш механизмлари етарли эмаслигини, 33 фоизи эса фаолияти давомида дахлсизлиги бузилганини қайд этган². Бу ҳолат судлар фаолиятига жамият ишончини мустаҳкамлаш ҳамда одил судловнинг ҳолис ва беғараз амалга оширилишига салбий таъсир кўрсатиб, халқаро рейтингларда ҳам ўз ифодасини топмоқда. Ҳуқуқ устуворлиги индекси бўйича мамлакатимиз кўрсаткичи сўнгги йилларда пасайиши ва 2024 йилда 78-ўриндан 83-ўринга пастлаганлиги³, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг 5-раунд мониторинги натижаларида судьялар учун одил судловнинг процессуал кафолатлари етарли эмаслиги қайд этилганлиги⁴ соҳада жиддий ислохотлар зарурлигини кўрсатмоқда. Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон – 2030” стратегияси (2025) фармонида “Судьялар мақоми тўғрисида”ги, “Судьялар ҳамжамияти органлари тўғрисида”ги ҳамда Олий Мажлис Сенатида Конституциявий суд ва Олий суд судьялигига, Судьялар олий кенгаши аъзолигига номзодларни кўриб чиқиш тартибини такомиллаштириш бўйича қонун лойиҳаларини тайёрлаш вазифаларининг белгиланганлиги⁵ ҳам, судьялар мустақиллигига оид ҳуқуқий механизмларни янада кучайтиришга қаратилган илмий асослантирилган хулоса, таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқиш заруриятини келтириб чиқармоқда.

Ўзбекистон Республикасининг “Судлар тўғрисида”ги (2021), “Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши тўғрисида”ги (2017), “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги (2021) қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги (2020), “Судьяларнинг чинакам мустақиллигини таъминлаш ҳамда суд тизимида коррупциянинг олдини олиш самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (2020), “Суд органлари фаолиятини молиялаштириш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (2021), “Одил судловга эришиш имкониятларини янада кенгайтириш ва судлар фаолияти самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги (2023), “Одил судлов фаолиятини амалга оширишни самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги (2023), “Судлар фаолиятига сунъий интеллект технологияларини жорий этиш орқали одил судловга эришиш даражасини ошириш ҳамда суд тизимининг моддий-техник таъминотини яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги (2025), “Одил судлов соҳасида юқори малакали кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” (2025), “Судьялар ҳамжамияти органлари

² Судьялар дахлсизлигини таъминлаш бўйича 2025 йилда ўтказилган аноним сўров натижалари

³ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/factors/2024/Uzbekistan/>

⁴ Базовый отчет пятого раунда мониторинга антикоррупционных реформ в Узбекистане © OECD 2024

⁵ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 30.01.2025 yildagi PF-16-son

фаолиятининг самарадорлиги ва очиқлигини ошириш ҳамда суд мустақиллиги кафолатларини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (2025) фармонлари, “Суд ҳокимияти органлари фаолиятини рақамлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (2020) қарори ҳамда мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларнинг амалга оширилишида ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Мазкур диссертация республика фан ва технологиялар ривожланишининг “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Диссертация мавзуси бўйича хорижий илмий-тадқиқотлар шарҳи.⁶ Судьялар мустақиллигини таъминлаш принциплари, судьяларнинг асосий ҳуқуқ ва мажбуриятлари ҳамда касбий жавобгарлигининг халқаро стандартлари, суд ҳокимияти фаолиятида молиявий ва институционал кафолатларни жорий этиш ҳамда судьялар фаолиятини бошқа ҳокимият бўғинларидан ажратиш масалалари бўйича илмий тадқиқотлар халқаро ташкилотлар, ривожланган хорижий мамлакатларнинг олий таълим муассасалари ва илмий-тадқиқот марказларида, жумладан United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (Женева), International Association of Judges (Австрия–Италия), Consultative Council of European Judges (Франция), Venice Commission of the Council of Europe (Франция), International Commission of Jurists (Швейцария), European Network of Councils for the Judiciary (Белгия), Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law (Германия), Harvard Law School – Rule of Law Program (АҚШ), Pontificia Universidad Católica de Chile (Чили) ҳамда Chuo University Graduate School of Law (Япония), Л.Н.Гумилёв номидаги Евразия миллий университети (Қозоғистон) каби нуфузли илмий муассасаларда олиб борилмоқда.

Халқаро ташкилотлар, дунёнинг етакчи илмий марказлари ва олий таълим муассасаларида қуйидаги илмий тадқиқот натижаларига эришилган, Буюк Британия конституцион ислохотлари тажрибаси асосида судьяларни тайинлашда сиёсий таъсирни чеклайдиган мустақил танлов комиссияларини (Judicial Appointments Commission) жорий этиш, тайинлаш жараёнини ошқора қилиш ва суд ҳокимиятини қонун чиқарувчи ҳамда ижро ҳокимиятидан аниқ ажратиш таклиф этилган (UCL Constitution Unit, University College London). Этика кодексини фақат қонун орқали эмас, балки судьялар учун тизимли тайёргарлик ва касбий тренинглар орқали “онгга сингдириш” (internalization of ethics) моделини кучайтириш, шу йўл билан ички мустақиллик ва холисликни ошириш таклиф этилган (Chuo University Graduate School of Law, UNAFEI, Япония). Л.Н. Гумилёв номидаги Евразия миллий университети (Қозоғистон) судьяларни тайинлаш ва лавозимида кўтариш жараёнини меритократик,

⁶ <https://surl.li/rpncgw>, <https://surl.li/ifrfar>, <https://surl.li/fgnatc>

партия таъсиридан холи тизимга айлантириш ва судьяларнинг моддий кафолатларини Европа стандартларига мослаштириш бўйича таклифларни илгари сурган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Ўзбекистонда суд ҳокимияти ва судьялар мустақиллигини таъминлаш масалалари бўйича қатор ҳуқуқшунос олимлар турли даражада илмий изланишлар олиб боришган. Жумладан, Ф.Ф.Мухитдинова, Д.У.Арипов суд ҳокимияти мустақиллигининг назарий-ҳуқуқий асосларини тадқиқ этган бўлсалар, Ж.Х.Абдурахмонхўжаев, Б.Х.Пўлатов, Т.Б.Сафаров, М.Мадаминов судьялар фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатларини ҳамда уларни лавозимга тайинлаш ва озод қилиш, жавобгарликка тортиш масалаларини, Б.У.Жамолов, М.М.Мамасиддиқов, Б.А.Муминов судьяларнинг ҳуқуқий мақоми, улар фаолиятининг шаффофлиги ва моддий-ижтимоий кафолатларини, Б.И.Исмаилов, О.Р.Сулаймонов, Э.К.Сабилов ва Д.Х.Абдуқодиров судьялар мустақиллигига оид халқаро стандартлар, коррупцияга қарши курашиш, судлар фаолиятининг очиқлигини таъминлашнинг қиёсий-ҳуқуқий ва институционал жиҳатларини таҳлил қилганлар.

МДХга аъзо давлатлар, айниқса, Россия Федерацияси олимлари томонидан суд ҳокимияти мустақиллигининг мазмун ва моҳияти атрофича илмий тадқиқ этилганлигини эътироф этиш мумкин. Хусусан, Т.Г.Моршакова, Л.В.Туманова, И.Я.Фойницкий, В.А.Ржевский, Н.М.Чепурнова, Е.В.Бурдин, Л.Е.Виноградова, Д.А.Бурдин, Д.А.Липинский, К.К.Атабеков, Б.Д.Какешов, А.М.Абилкаиров, И.В.Михайлов, В.И.Руднев, Т.Н.Феденева, М.И.Клеандров, В.Е.Левченко, И.Р.Латыпова, В.П.Очеретько, Н.Д.Ковбенко, А.А.Гусейнов, А.А.Черевко, Р.С.Абдулин, С.Р.Абдуллина, А.А.Кайгородов, П.И.Киселев, Ю.С.Коренева, Е.В.Казакова, А.Ф.Изварина, Б.В.Сангаджиев, Е.Г.Стребкова, М.В.Чижов, М.А.Умарова, Т.В.Паршина ва бошқа олимлар судлар ва судьялар мустақиллигининг ҳуқуқий табиатига бағишланган бир қатор тадқиқотлар олиб борганлиги мавзу доирасидаги муаммоларга илмий қизиқиш жуда юқориликдан далолат беради.

Хорижлик олимлардан Rafał Mańko, John Ferejohn, Anja Seibert-Fohr, Lynn Lopucki, O.Boryslavska, Stephen B.Burbank, Barry Friedman ва бошқалар мавзу предмети доирасида илмий изланишлар олиб борганлар⁷.

Бироқ, мамлакатимизда одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигини таъминловчи кафолатларнинг назарий ва амалий масалалари, айниқса уларни ташкилий-ҳуқуқий такомиллаштириш ҳамда самарадорлигини оширишга оид жиҳатлари ҳозирги замон ривожланиш тенденциялари ва талаблари асосида монографик тарзда илмий тадқиқот объекти сифатида махсус ўрганилмаган.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш Академиясининг илмий тадқиқот ишлари режасининг “Демократик ислохотларни

⁷ Мазкур олимларнинг асарлари диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

чуқурлаштириш шароитида давлат бошқарувини янада эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари” мавзусидаги фундаментал лойиҳаси (2023-2026 йй.) доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигини таъминловчи кафолатларнинг назарий ва амалий масалаларига оид таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

одил судловни таъминлашда судьялар мустақиллигининг ўрни ва аҳамиятини назарий жиҳатдан асослаб бериш, унинг ҳуқуқий табиати ва принципларини тадқиқ этиш;

судьялар мустақиллигини таъминловчи кафолатларнинг турлари (сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий, ташкилий, ижтимоий)ни таҳлил қилиш ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги ҳамда таъсирини очиб бериш;

юртимизда судьялар мустақиллигини таъминлашнинг тарихий шаклланиш ва ривожланиш босқичларини кўрсатиш, мавжуд қонунчилик ва амалиётни баҳолаш;

судьялар мустақиллиги кафолатларига оид халқаро стандартлар ва меъёрий ҳужжатларни ўрганиш, халқаро рейтинг ва индексларнинг судлар мустақиллигини таъминлашдаги ролини таҳлил қилиш;

судьялар мустақиллигига таъсир кўрсатувчи коррупция, ижро ҳокимияти таъсири, моддий-ижтимоий омиллар каби таҳдидларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш йўллари асослаш;

судьялар этикаси, малакасини ошириш тизими ва хавфсизлигини таъминлашнинг судьялар мустақиллиги кафолати сифатидаги ўрни ва самарадорлигини илмий-назарий жиҳатдан очиб бериш;

судьялар ҳамжамияти органларининг судьялар мустақиллигини таъминлашдаги институционал ўрни ва аҳамиятини илмий-назарий жиҳатдан очиб бериш, шунингдек уларнинг мустақиллигини мустаҳкамлашга қаратилган ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирларни белгилаш;

суд фаолиятида рақамли технологиялар, жумладан сунъий интеллектдан фойдаланишнинг судьялар мустақиллигини таъминлашдаги аҳамиятини илмий-назарий жиҳатдан ёритиш ҳамда уларнинг одил судловнинг самарадорлиги ва шаффофлигини оширишдаги ролини таҳлил қилиш;

суд ҳокимиятининг молиявий мустақиллигини таъминлашга тўсқинлик қилаётган омилларни аниқлаш, уларни бартараф этиш бўйича таклифлар тайёрлаш;

одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигини таъминловчи кафолатларни такомиллаштириш мақсадида миллий қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини халқаро тажриба билан қиёсий таҳлил қилиш ҳамда шу асосда илмий-назарий асосланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти одил судловни амалга ошириш жараёнида судьялар мустақиллигини таъминлашга қаратилган ижтимоий-ҳуқуқий муносабатлар тизими ташкил этади.

Тадқиқотнинг предмети судьялар мустақиллиги кафолатларини тартибга солувчи миллий қонунчилик, унинг қўлланиш амалиёти ҳамда

халқаро ва хорижий тажриба, шунингдек, мазкур масалага оид илмий-назарий ёндашувлардан иборат.

Тадқиқотнинг усуллари. Диссертацияда тарихий таҳлил, тизимли таҳлил, мантикий таҳлил, қиёсий-ҳуқуқий таҳлил, қонунчиликни шарҳлаш, индукция ва дедукция, статистик таҳлил, социологик сўров, формализация ва эксперт фикрини ўрганиш каби илмий усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

судьяни муайян ишнинг муҳокамасидан четлаштиришга ёки унинг ваколатларини тўхтатиб туришга, бошқа лавозимга ўтказишга фақат қонунда белгиланган тартибда ва асосларга кўра йўл қўйилиши мумкинлиги ҳамда суд ҳокимиятининг қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятдан, сиёсий партиялардан, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларидан мустақил ҳолда иш юритиши лозимлиги асослантирилган;

суд ишларини замонавий ахборот технологиялари асосида тўлиқ электрон шаклда юритиш, тарафлар ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга суд жараёнларида ишга доир барча материаллар билан электрон шаклда танишиш, сунъий интеллект ёрдамида суд мажлиси баённомалари реал вақт режимида матн шаклида тайёрланиши ҳамда суд ҳужжатлари лойиҳалари автоматик шакллантирилиши зарурлиги асослантирилган;

судьяларнинг маҳаллий ҳокимият ва сиёсий таъсирлардан ҳоли бўлишини таъминлаш ҳамда фақат Конституция ва қонунларга бўйсунishi ва ҳокимиятлар бўлиниш принципини таъминлаш бўйича таклифлари асослантирилган;

туманлараро, туман, шаҳар судлари раислари ва уларнинг ўринбосарлари лавозимларига номзодларни аниқ мезонларга кўра судьялар орасида очик танлов асосида танлаш тартибини ўрнатиш лозимлиги асослантирилган;

судьяларга нисбатан интизомий ишларни кўриб чиқишда ҳимоя ҳуқуқини таъминлашга оид таклифлари асослантирилган;

судьяни интизомий жавобгарликка тортиш асосларининг аниқ мезонларини белгилаш зарурлиги асослантирилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

“Судьялар мақоми” тўғрисидаги Қонун лойиҳаси ишлаб чиқилиб, унда судья мақомини ягона қонун доирасида тартибга солиш, судьялар ҳамжамиятига мансубликка оид ҳуқуқий кафолатларни белгилаш, судья мустақиллиги кафолатларини кучайтириш, шунингдек истеъфодаги судья мақомини жорий этиш ва унинг ҳуқуқий ҳамда моддий-ижтимоий кафолатларини аниқлаш орқали судьяларнинг мустақил ва холис қарор қабул қилишини рағбатлантириш асослантирилди;

“Ўзбекистон Республикаси судьялар ҳамжамияти органлари тўғрисида”ги Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш, судьялар ҳамжамияти органлари, судьялар ҳамжамияти органларининг фаолият йўналишлари, судьяларнинг конференциялари, судьяларнинг малака ҳайъатлари, Судьялар олий кенгаши ва бошқа органларнинг мақоми ва ваколатлари бўйича таклифлари асослантирилди;

“Судья”, “Судьянинг мустақиллиги”, “Судьялик мақоми”, “Судьянинг дахлсизлиги”, “Судьянинг юридик жавобгарлиги”, “Судьянинг интизомий жавобгарлиги”, “Судьянинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги” тушунчаларига муаллифлик таърифлари берилган;

Судьяларнинг олий малака ҳайъати, жойлардаги судьялар малака ҳайъатларининг раислари лавозимига ўтказиладиган сайловда ушбу судлар раисларининг номзоди, яъни Олий малака ҳайъати раислигига Олий суд раиси, вилоятлар ва унга тенглаштирилган судларнинг малака ҳайъатлари раислигига шу вилоят ва унга тенглаштирилган судлар раислари номзодларини кўрсатилишини чеклаш зарурати асослантирилган;

судьяларнинг алмаштирилмаслигини таъминлаш, уларни судьялар ҳамжамияти органлари томонидан интизомий жавобгарликка тортиш тартибини белгилаш, судьялар фаолиятини сифат кўрсаткичлари, касбий маҳорати ва шахсий фазилатлари асосида баҳолаш ҳамда судьяларни лавозимга тайинлашда Президент ваколатларини чеклашни назарда тутувчи нормаларни “Судьялар мақоми тўғрисида”ги Қонунда мустаҳкамлаш зарурати илмий жиҳатдан асослаб берилган;

суд тизимида коррупцияга қарши курашишни такомиллаштириш мақсадида “Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши тўғрисида”ги Қонунга “Апелляция комиссиясида шикоятларни кўриб чиқиш тартиби” номли 3¹-бобни киритиш ҳақидаги таклифлар асослантирилган;

Судьялар олий кенгаши раиси Кенгаш аъзолари орасидан яширин овоз бериш йўли билан сайланиши, суд ҳокимияти органларининг ҳақиқий мустақиллиги ва ички автономиясини таъминлашга хизмат қилиши, амалдаги тартибда Кенгаш таркиби Президент тақдимида биноан Сенат томонидан сайланиши суд тизимида ижро этувчи ҳокимият таъсири сақланиб қолиш эҳтимолини юзага келтириши асослантирилди;

судьянинг дахлсизлиги институти доирасида унинг турар жойига ёки хизмат хонасига кириш, уларни кўздан кечириш, тинтув ўтказиш, телефон сўзлашувларини эшитиш, хат-хабарларини ёки шахсий ҳужжатларини олиш каби процессуал ҳаракатлар фақат суд қарорига биноан амалга оширилиши мумкинлиги илмий жиҳатдан асослантирилди;

вилоят, Тошкент шаҳар суди, Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди, шунингдек, вилоят ва Тошкент шаҳар маъмурий судларига раҳбар судьялик лавозимларига тайинлаш ваколатини Президентдан Судьялар олий кенгашига ўтказиш зарурлиги асослантирилди;

суд раиси ва суд раиси ўринбосари лавозимига сайланадиган, тайинланадиган шахсларга қўйиладиган талабларни қонунчиликда мустаҳкамлаш зарурияти ҳуқуқий жиҳатдан асослаб берилди.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Ушбу тадқиқотда олинган натижалар халқаро ҳуқуқ нормалари, хорижий тажриба ҳамда назарий-методологик доктриналарга таянилган ҳолда ишлаб чиқилган. 1 220 нафар судьялар ҳамда 1 100 нафар фуқаролар ўртасида ўтказилган социологик сўровлар, Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашидан олинган статистик кўрсаткичлар ва

материаллари тўпланиб, умумлаштирилган ва таҳлил этилган. Шунингдек, соҳага оид миллий қонун ҳужжатлари ҳуқуқни қўллаш амалиёти нуқтаи назаридан тизимли ўрганилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмий тартибда тасдиқланган. Илмий ишдаги хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий илмий нашрларда эълон қилинган. Олинган ишончли натижалар ваколатли давлат ҳокимияти органлари томонидан маъқулланиб, амалиётга жорий этилган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти шундаки, унда ишлаб чиқилган илмий-назарий хулосалар, амалий таклиф ва тавсиялар судьялар мустақиллиги кафолатларини таъминлашга оид илмий фаолиятда, ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида, қонунни қўллаш амалиётида, судлар фаолияти ва миллий қонунчиликни такомиллаштиришда қўлланилиши мумкин. Шунингдек, ушбу натижалар дарсликлар, ўқув қўлланмалар, қонунларга шарҳлар тайёрлашда, судья мустақиллиги ва одил судлов соҳасидаги таълим жараёнини бойитишда, шу йўналишдаги илмий тадқиқотлар олиб боришда амалий асос бўлиб хизмат қилади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти қонун ижодкорлиги фаолиятида, хусусан, судья мустақиллиги кафолатларини мустаҳкамлашга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш, уларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритишда, қонунни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда ҳамда юридик олий таълим ва ихтисослаштирилган таълим муассасаларида ўқув жараёнида фойдаланиш имконияти билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалардан қуйидагиларда фойдаланилган:

судьяни муайян ишнинг муҳокамасидан четлаштиришга ёки унинг ваколатларини тўхтатиб туришга, бошқа лавозимга ўтказишга фақат қонунда белгиланган тартибда ва асосларга қўра йўл қўйилиши мумкинлиги ҳамда суд ҳокимиятининг қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятдан, сиёсий партиялардан, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларидан мустақил ҳолда иш юритиши лозимлиги тўғрисидаги таклифлари Ўзбекистон Республикасининг 2025 йил 9 июндаги “Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига судлар фаолиятининг ҳамда фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларининг кафолатларини кучайтиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида” ЎРҚ-1067-сон Қонунининг 3-моддаси, 1 ва 4-бандларини ишлаб чиқишда фойдаланилган. (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2025 йил 7 ноябрь 04/5-08/4432-сонли далолатномаси). Ушбу таклиф “Судлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 1 ва 9-моддаларида ўз ифодасини топган бўлиб, одил судловга бўлган ҳуқуқни конституциявий даражада мустаҳкамлашга ҳамда суд ҳокимияти мустақиллигини халқаро стандартларга мос равишда кафолатлашга хизмат қилган;

суд ишларини замонавий ахборот технологиялари асосида тўлиқ электрон шаклда юритиш, тарафлар ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга суд жараёнларида ишга доир барча материаллар билан электрон шаклда танишиш, сунъий интеллект ёрдамида суд мажлиси баённомалари реал вақт режимида матн шаклида тайёрланиши ҳамда суд ҳужжатлари лойиҳалари автоматик шакллантирилишига оид таклифлардан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 21 августдаги “Судлар фаолиятига сунъий интеллект технологияларини жорий этиш орқали одил судловга эришиш даражасини ошириш ҳамда суд тизимининг моддий-техник таъминотини яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-140-сон Фармони II бўлим 3-бандининг “а, в, г, з” кичик бандларини ишлаб чиқишда фойдаланилган. (Ўзбекистон Республикаси Олий судининг 2025 йил 13 сентябрдаги 08/421-25-сонли далолатномаси). Ушбу таклиф судлар фаолияти самарадорлигини ошириш ҳамда шаффофлиги ва тезкорлигини таъминлашга қаратилган бўлиб, суд-ҳуқуқ ислохотларининг изчиллигини таъминлайди ва фуқароларнинг одил судловга бўлган ишончини оширишга хизмат қилган;

судьяларнинг маҳаллий ҳокимият ва сиёсий таъсирлардан холи бўлишини таъминлаш ҳамда фақат Конституция ва қонунларга бўйсунishi ва ҳокимиятлар бўлиниш принципини таъминлаш бўйича таклифларидан Ўзбекистон Республикасининг 2024 йил 14 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига суд ҳокимиятининг мустақиллиги кафолатларини мустаҳкамлашга, судлар фаолияти ҳақида жамоатчиликни хабардор қилишга ҳамда ягона суд амалиётини таъминлашга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида” ЎРҚ-943-сонли қонун лойиҳасини ишлаб чиқишда фойдаланилган. (Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг 2025 йил 12 мартдаги 84-21-сонли далолатномаси). Ушбу таклиф суд ҳокимияти мустақиллигини мустаҳкамлашга, маҳаллий ҳокимият органларининг судлар фаолиятига таъсирини истисно этишга хизмат қилади ҳамда суд тизими мустақиллигини таъминлаш бўйича халқаро стандартларга мос равишда кафолатлашга хизмат қилган;

туманлараро, туман, шаҳар судлари раислари ва уларнинг ўринбосарлари лавозимларига номзодларни аниқ мезонларга кўра судьялар орасида очик танлов асосида танлаш тартибини ўрнатишга оид таклифдан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 24 ноябрдаги “Судьялар ҳамжамияти органлари фаолиятининг самарадорлиги ва очиклигини ошириш ҳамда суд мустақиллиги кафолатларини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-227-сон Фармонининг 2-бандидаги “б” кичик бандни ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг 2025 йил 29 декабрдаги 685-25-сонли далолатномаси). Мазкур таклиф туманлараро, туман ва шаҳар судлари раислари ҳамда уларнинг ўринбосарлари лавозимларига тайинлашда номзодларни судьялар орасида аниқ профессионал мезонлар асосида очик танлов орқали саралашни назарда тутиб, раҳбар судья лавозимларини шакллантиришда холисликни таъминлашга хизмат қилган;

судьяларга нисбатан интизомий ишларни кўриб чиқишда ҳимоя ҳуқуқини таъминлашга оид таклифидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 24 ноябрдаги “Судьялар ҳамжамияти органлари фаолиятининг самарадорлиги ва очиклигини ошириш ҳамда суд мустақиллиги кафолатларини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-227-сон Фармонининг 14-бандидаги “а” кичик бандни ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг 2025 йил 29 декабрдаги 685-25-сонли далолатномаси). Мазкур таклиф судьяларга нисбатан интизомий ишларни кўриб чиқиш жараёнида ҳимоя ҳуқуқини таъминлашга қаратилган бўлиб, процессуал кафолатларни кучайтириш орқали судьялар мустақиллиги кафолатларини мустаҳкамлашга хизмат қилган;

судьяни интизомий жавобгарлик асосларини аниқ мезонлар асосида белгилашга оид таклифидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 24 ноябрдаги “Судьялар ҳамжамияти органлари фаолиятининг самарадорлиги ва очиклигини ошириш ҳамда суд мустақиллиги кафолатларини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-227-сон Фармонининг 14-бандидаги “г” кичик бандни ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг 2025 йил 29 декабрдаги 685-25-сонли далолатномаси). Мазкур таклиф интизомий жавобгарлик асосларини аниқ ва олдиндан белгилаб қўйилган мезонлар асосида шакллантиришга қаратилган бўлиб, ихтиёрийлик ва субъектив ёндашувларни чеклайди, қарор қабул қилишда ҳолисликни таъминлайди ҳамда судьялар мустақиллиги кафолатларини мустаҳкамлашга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Тадқиқот натижалари 4 та (2 та халқаро, 2 та республика) илмий-амалий конференцияларда муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 25 та илмий иш, шу жумладан, 1 та монография, ОАК томонидан диссертациянинг асосий илмий натижаларини чоп этишга тавсия этилган журналларда 20 та илмий мақола, шундан 18 та миллий ва 2 та хорижий журналларда, конференцияларда 4 та, шундан 2 та халқаро, 2 та миллий мақола ва тезислар чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, тўртта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 276 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** (докторлик диссертацияси аннотацияси) қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва аҳамияти, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, диссертация мавзуси бўйича миллий ва хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан алоқаси, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти

ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритилган.

Диссертациянинг **“Судьялар мустақиллигининг назарий-ҳуқуқий таҳлили ва ғнесологик тавсифи”** деб номланган биринчи бобида судьялар мустақиллигининг моҳияти ва уни таъминлашнинг ижтимоий зарурияти, судья мақоми ва унинг ҳуқуқий кафолатлари, мустақил суд тизимининг мамлакатимизда шаклланиш босқичлари ҳамда судьялар мустақиллигини халқаро ҳуқуқ нормалари асосида таъминлаш масалалари илмий жиҳатдан таҳлил этилган. Муаллиф судьялар мустақиллиги тушунчасини ҳуқуқий ва назарий жиҳатдан ёритиб, уни фақат процессуал тартиб ёки суд мажлисидаги қарор қабул қилишдаги эркинлик сифатида эмас, балки демократик ҳуқуқий давлатнинг асосий конституциявий принципи сифатида талқин этади. Шунингдек муаллиф томонидан судьялар мустақиллигига оид мавжуд илмий қарашлар тизимли таҳлил қилинди ва улар мазмун жиҳатидан шартли равишда ўрта асосий илмий мактабга — классик (институтсионал), процессуал-функционал ва субъектив-этик ёндашувларга ажратиб кўрсатилди.

Диссертант судьялар мустақиллигининг ўзига хос белгилари юзасидан бир қатор олимлар (Ш.Монтескье, Н.С.Калинина, С.Познышев, Л.К.Савюк, К.Ф.Гуценко, Ф.Ф.Мухитдинова, Д.У.Арипов, М.Нажимов, Ш.Сайдуллаев, В.А.Четвернин, В.А.Ржевский, Н.М.Чепурнова, А.В.Смирнов ва бошқалар)нинг фикрларини ўрганади ва судья мустақиллигининг бошқа ҳокимият органлари фаолиятдан сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва ҳуқуқий жиҳатдан ўзига хос белгилари мавжудлигини ажратиб кўрсатади. Шунингдек, судьялар мустақиллиги алоҳида фаолият турларига ажратилмаслиги, балки судьянинг одил судловни амалга оширишга доир барча процессуал ваколатларини ҳуқуқий ва институционал кафолатлар асосида, ташқи ҳамда ички босимлардан холи ҳолда ва ички ишончига мувофиқ амалга оширишида намоён бўлиши асослантирилди.

Муаллиф судья мустақиллигини таъминловчи ҳуқуқий кафолатларни моддий ва процессуал турларга ажратади. Моддий кафолатлар сифатида судьяларнинг фақат қонун ва Конституцияга бўйсунishi, уларнинг ваколат муддатида ўз лавозимидан озод этилмаслиги, судьялар фаолиятига аралашув тақиқланиши, моддий ва ижтимоий таъминланиши, молиявий кафолатлар ва судья мақомига дахлсизлик киритилади. Процессуал кафолатлар сифатида эса судьялар иш юритишда қонун доирасида мустақил қарор қабул қилиши, уларнинг қарорлари фақат юқори суд инстанцияси томонидан белгиланган тартибда қайта кўриб чиқиши, ишларни бошқа судьяга ўтказиш қонун билан қатъий тартибга солинганлиги, суд ишларига аралашуш учун жавобгарлик белгиланганлиги қайд этилади. Муаллифнинг фикрича, фақат қонун билан мустаҳкамланган кафолатларгина судья мустақиллигининг чинакам амал қилишини таъминлай олади.

Шунингдек, мазкур бобда Ўзбекистонда судьялар мустақиллигини таъминлашга қаратилган ислохотлар босқичма-босқич таҳлил қилинади.

Биринчи босқич (1991–2001 йй.) – судья мустақиллигининг ҳуқуқий асосларини яратиш, Конституция ва “Судлар тўғрисида”ги Қонун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 30 июлдаги Фармойишига билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурида Судьяларни танлаш ва жой-жойига қўйиш билан боғлиқ масалаларни кўриб чиқиш бўйича комиссия, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 2001 йил 7 декабрдаги 323-П-сонли қарори билан тасдиқланган Судьяларнинг малака ҳайъатлари тўғрисида Низом қабул қилинди; **иккинчи босқич** (2001–2016 йй.) – суд тизимини ихтисослаштириш ва қонунчиликни такомиллаштириш даври бўлиб, бу даврда 2001 йилдаги янги таҳрирдаги “Судлар тўғрисида”ги Қонун билан судларнинг жиноят ва фуқаролик ишлари бўйича ихтисослашуви жорий этилди ҳамда Хўжалик судлари тизими алоҳида ажратилди, 2002 йилдан суд қарорлари ижросини таъминловчи алоҳида Департамент ташкил этилди, 2004 йилда судьялар мустақиллигига зид бўлган назорат функциялари бекор қилиниб, тизимнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш мақсадида Судлар ва адлия органларини ривожлантириш жамғармаси тузилди, 2008 йилдан ўлим жазоси бекор қилиниши ҳамда қамокқа олишга санкция бериш ҳуқуқининг судларга ўтказилиши билан “Хабеас корпус” институти жорий этилиб, суднинг ижро этувчи ҳокимият устидан назорати ва инсон ҳуқуқлари ҳимоясидаги роли сифат жиҳатидан янги босқичга кўтарилди.

Учинчи босқич (2017–2021 йиллар) – суд-ҳуқуқ тизимини тубдан ислоҳ қилиш ва институционал янгиланиш даври бўлиб, 2016 йил 21 октябрдаги ПФ-4850-сонли Фармон билан судьялик лавозимининг босқичма-босқич (5 йил, 10 йил ва муддатсиз) муддати жорий этилиб, “Хабеас корпус” институти доирасида эксгумация ва почта-телеграф жўнатмаларини хатлаш каби ваколатлар судларга ўтказилди, 2017 йилда давлат органлари билан низоларни кўрувчи Маъмурий судлар тизими ташкил этилди, Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 6 апрелдаги 427-сонли Қонуни ва ПФ-4966-сонли Фармони билан мустақил орган – Судьялар олий кенгаши тузилди, 2021 йил 28 июлда янги таҳрирдаги “Судлар тўғрисида”ги Қонун қабул қилиниб, тизимда коррупцияга қарши курашиш ва шаффофликни таъминлаш чоралари кучайтирилди, “Е-SUD” тизимининг жорий этилиши билан суд ишлари рақамлаштирилиб, судьялар мустақиллиги ҳуқуқий, технологик ва малакавий жиҳатдан янги даражага кўтарилди.

Тўртинчи босқич (2021 йилдан ҳозирги вақтгача) – одил судлов самарадорлигини ошириш ва судлар мустақиллигини тўлиқ таъминлашнинг сифат жиҳатидан янги даври бошланди. 2021 йил 1 январдан вилоят даражасидаги фуқаролик, жиноят ва иқтисодий судлар бирлаштирилиб, судьялар ихтисослашувини сақлаган ҳолда ягона вилоят судлари ташкил этилди, 2023–2026 йилларга мўлжалланган Стратегия доирасида суд тизимини рақамлаштириш (сунъий интеллектни жорий этиш) ва судьяларнинг молиявий мустақиллигини таъминлаш чоралари кўрилди, 2024 йил 10 июндаги ПФ–89-сон Фармон билан тергов устидан суд назоратини кучайтириш мақсадида тизимга тергов судьяси лавозими жорий этилди, 2025 йил 24 ноябрдаги ПФ-227-сонли Фармон билан судьялик мақомининг энг муҳим элементи бўлган —

лавозимда бўлиш муддатининг дахлсизлиги принципи конституциявий ва халқаро стандартларга тўлиқ мувофиқлаштирилди. Шунингдек, судлар фаолиятини тўлиқ рақамлаштириш, сунъий интеллект технологияларини жорий этиш, идоралараро электрон маълумот алмашинувини яхшилаш, суд мажлисларида масофадан туриб иштирок этиш имкониятларини кенгайтириш ва судьяларнинг молиявий мустақиллигини таъминлашга қаратилган чоралар амалга оширилгани таъкидланади.

Мазкур боб якунида муаллиф судья мустақиллигини таъминлашда институционал кафолатлар (суд органлари ва судьялар ҳамжамиятининг мустақиллиги) ҳамда шахсий кафолатлар (судьянинг ички ва ташқи таъсирдан холи бўлиши) уйғун ҳолда амалга оширилсагина чинакам мустақил судьялар корпусини шакллантириш мумкин деган хулосага келади. Судья мустақиллиги қонун устуворлигини таъминлашнинг асосий кафолати сифатида баҳоланиб, унинг таъминланиши мамлакатда адолатни қарор топтириш, фуқароларнинг судларга ишончини мустаҳкамлаш ва демократик жараёнларни ривожлантиришда ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Диссертациянинг иккинчи боби “Одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигини таъминлашнинг ҳуқуқий ва ташкилий асослари” деб номланиб, унда судьялар корпусини шакллантириш, уларнинг мақоми, моддий ва ижтимоий таъминоти, хавфсизлиги ва дахлсизлиги, судьяларнинг юридик жавобгарлиги ҳамда судлар фаолиятини рақамлаштириш масалалари комплекс таҳлил қилинади.

Муаллиф тадқиқот жараёнида бир қатор ҳуқуқшунос олимлар – Ю.Н.Сафонов, Р.С.Хисматуллин, Ф.А.Воскресенский, А.В.Тимченко, М.И.Клеандров, Б.И.Исмоилов, шунингдек Мюррей Глисон ва Сандра Дай Окнернинг асарларини қиёсий таҳлил қилади ва ўзининг хулосаларини баён этади. Масалан, судьянинг юридик жавобгарлиги масаласида муаллиф Глисоннинг судьяга нисбатан шаффоф ва адолатли процедуралар зарурлиги ҳақидаги қарашини қўллаб-қувватлаб, маҳаллий амалиётда бу йўналишдаги ҳуқуқий механизмларни кучайтириш зарурлигини асослайди. Сандра Дай Окнернинг суд мустақиллиги ва ҳисобдорлиги ўртасидаги мувозанат зарурлиги тўғрисидаги фикрларини қувватлаган ҳолда, диссертант судьялар масъулияти ва уларга нисбатан интизомий таъсир чоралари тартибини янада аниқлаштириш таклифини илгари суради.

Мазкур бобда судьяларнинг моддий ва ижтимоий таъминоти масаласи ҳам ёритилган. Муаллиф судьяларга муносиб маош, ижтимоий кафолатлар, хизмат уй-жойи ва пенсия таъминоти суд мустақиллигининг амалий кафолати эканини таъкидлайди ҳамда бу масалада миллий қонунчиликни халқаро стандартларга яқинлаштиришга қаратилган таклифларни илгари суради.

Муаллиф одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигининг процессуал кафолатларини судья мустақиллигини таъминлашнинг муҳим шарти сифатида баҳолаб, уларнинг вазифаси фақат суд қарорининг қонуний қабул қилинишини таъминлаш эмас, балки адолатни таъминлашдан ҳам иборатлигини таъкидлайди. Профессор В.Е.Левченконинг судьялар маслаҳатининг сир сақланиши ва овоз бериш тартибининг қонуний тарзда

белгиланиши суд мустақиллигининг асосий элементларидир деган фикрларига қўшилган ҳолда судьялар мустақиллигининг процессуал кафолатлари – одил судловни амалга оширишда судьяларнинг мустақиллиги ва ҳолислигини таъминлаш учун ўрнатилган ҳукукий нормалар ва механизмлар мажмуидир деган фикрни илгари суради.

Тадқиқотчи суд қарорларини қайта кўриб чиқишнинг аниқ қонуний асослари мавжудлиги, юқори суд инстанциялари томонидан қарорларни асоссиз бекор қилиш ёки ўзгартиришнинг тақиқланиши, процессуал қонун нормаларида олдиндан белгиланган тартибларнинг мавжудлиги каби кафолатлар судьянинг фақат қонун ва ички ишончи асосида қарор чиқаришига замин яратишини асослаб беради.

Шу тариқа, ушбу бобда фақат назарий таҳлил эмас, балки илмий мунозара ва қиёсий таҳлиллар орқали судьялар мустақиллигини таъминлашнинг ҳукукий, ташкилий ва моддий асосларини такомиллаштириш, судьяларнинг юридик жавобгарлиги ва ижтимоий ҳимояси тизимини мустаҳкамлаш, судлар фаолиятини рақамлаштириш ҳамда касбий этика талабларини юксалтириш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Диссертациянинг “Судьялар мустақиллигини таъминлашга кўмаклашувчи институтлар ва механизмларнинг ҳукукий тавсифи” деб номланган **учинчи бобида** судьялар мустақиллигини таъминлашнинг институционал ва ташкилий-ҳукукий асослари илмий жиҳатдан таҳлил қилинган. Муаллифнинг фикрича, судьялар мустақиллиги фақат конституциявий принцип сифатида эмас, балки амалий кафолатлар тизими орқали ҳаётга татбиқ этилгандагина ҳақиқий мазмун касб этади. Шу боис бобда судьялар ҳамжамияти органлари фаолияти, коррупциявий омилларни бартараф этиш механизмлари, судьялар одоби қоидалари, жамоатчилик иштирокини таъминлаш ва суд тизимини рақамлаштириш каби масалалар атрофлича тадқиқ этилган.

Ҳуқуқшунос олимлар И.П.Очередко, Н.Д.Ковбенко, О.В.Романовская, М.И.Клеандровнинг фикрлари таҳлил қилинган ҳолда судьялар ҳамжамияти органларининг судлар фаолиятини ташкил этиш ва бошқаришдаги ўрни ўрганилди. Муаллиф судьялар ҳамжамияти органларини ижтимоий бирлашмалардан фарқли ўлароқ, мажбурий аъзоликка асосланган институционал тузилма сифатида тавсифлайди. Тадқиқотчининг фикрича, **судьялар ҳамжамияти органи** – судьялар томонидан ўз касбий фаолиятининг ҳукукий, ахлоқий ва ташкилий асосларини такомиллаштириш, суд ҳокимиятининг институционал мустақиллигини таъминлаш, жамоавий ўзини ўзи бошқаришни амалга ошириш ва судьялар манфаатларини қонуний равишда ифода этиш мақсадида, миллий қонунчилик ва халқаро стандартлар асосида ташкил этилган, институционал-касбий тузилмадир. Шунингдек, Судьялар олий кенгашининг конституциявий мақоми таҳлил қилиниб, унинг вазифалари – судьялар корпусини шакллантириш, судьялар мустақиллиги ва дахлсизлигини таъминлаш, интизомий ишларни кўриб чиқиш, коррупцияга қарши курашиш каби йўналишларга ажратилди. Муаллифнинг фикрича,

Судьялар олий кенгашини шакллантириш жараёнини демократик тарзда, яширин овоз бериш йўли билан амалга ошириш зарур.

Диссертант мавжуд ташкилий-ҳуқуқий базанинг самарадорлигига қарамай, суд тизимида коррупциявий омиллар мавжудлигини таъкидлаб, уларни қуйидагиларга ажратади:

судьяларга турли ҳокимият органлари томонидан босим ўтказилиши;

суд қарорларига иқтисодий манфаатлар таъсири;

судьяларни тайинлаш ва қайта тайинлаш жараёнларида шаффофликнинг паст даражадалиги.

Муаллифнинг фикрича, суд тизимидаги коррупция – бу фақат суд ходимлари фаолияти билан чегараланиб қолмайдиган, балки бутун суд тизимидаги муносабатлар ва қарор қабул қилиш жараёнларига таъсир кўрсатувчи мураккаб ижтимоий-ҳуқуқий ҳодисадир. Диссертант 2016–2025 йилларда судьялар томонидан содир этилган коррупциявий жиноятлар статистикасини таҳлил қилади ва уларни олдини олиш учун тизимли чоралар зарур деган хулосага келади. Бунда судьяларни танлаш ва тайинлашда аниқ ва шаффоф мезонларни белгилаш, Судьялар олий кенгаши қарорларини шикоят қилиш тартибини жорий қилиш, судьяларнинг мол-мулки ва даромадлари декларациясини очиқ эълон қилиш механизмларини киритиш каби таклифлар илгари сурилади.

Муаллиф томонидан судьялар одоби қоидаларига риоя этишнинг одил судлов сифатини таъминлашдаги аҳамияти ҳуқуқшунос олимлар фикрлари асосида таҳлил қилинган. Диссертант томонидан судьялар этикаси, суд этикети тушунчаларига муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилди. Муаллиф судьялар учун касбий этика қоидаларини кучайтириш ва уларни мунтазам малака ошириш курсларида ўқитиб бориш зарур деган хулосага келади. Шунингдек, суд таълими тизимини замонавий талабларга уйғун ҳолда ривожлантириш, ёш кадрларни тайёрлаш ва уларнинг маънавий-ахлоқий савиясини ошириш масаласи алоҳида асослантирилган.

Диссертант томонидан судлар фаолиятида жамоатчилик иштирокини таъминлашнинг ҳуқуқий асослари ёритилиб, “очиқлик”, “ошкоралик” ва “шаффофлик” тушунчалари таҳлил қилиниб, уларнинг фарқли жихатлари очиб берилган. Жумладан, тадқиқотчи “суд органлари фаолиятининг очиқлиги” ва суд органлари фаолиятининг шаффофлиги” тушунчалари ўртасидаги ўзаро боғлиқликни фарқлаб, “шаффофлик” суд қарорлари ва бошқа суд ҳужжатларининг очиқ тарзда эълон қилиниши, шунингдек, суд органлари фаолияти тўғрисидаги бошқа маълумотларнинг очиқ бўлишини назарда тутди, “очиқлик” эса суд жараёни иштирокчиси бўлмаган шахсларнинг суд мажлисида иштирок этиш имкониятини англатади деган хулосага келиб, “суд органлари фаолиятининг шаффофлиги” “суд органлари фаолиятининг очиқлиги” тушунчасининг таркибий қисми эканлигини таъкидлайди. Шунингдек, “Суд органлари фаолиятининг очиқлиги” номли янги бобни “Судлар тўғрисида”ги Қонунга киритиш заруратини асослантиради. Муаллиф судлар фаолиятида жамоатчилик иштирокини мазмунан икки турга – ички ва ташқи иштирокка ажратган ҳолда тадқиқ этиб,

“жамоатчилик назоратини кучайтириш одил судловга ишончни оширади”- деган хулосага келади.

Мазкур бобда судьялар мустақиллигини таъминлашдаги институционал кафолатлар ва механизмлар комплекс таҳлил қилинган ҳолда уларни такомиллаштириш бўйича “Судьялар ҳамжамияти органлари тўғрисида”ги Қонунни қабул қилиш, судьялар корпусини шакллантиришда шаффофликни кучайтириш, судьялар ўртасида коррупцияни барвақт аниқлаш механизмларини жорий қилиш, жамоатчилик иштирокини институционаллаштириш ва рақамли технологияларни қонунчиликка татбиқ этиш каби таклифлар ишлаб чиқилган.

Диссертациянинг тўртинчи боби **“Судьялар мустақиллигини халқаро андозалар асосида такомиллаштириш истиқболлари”** деб номланиб, унда судьялар мустақиллигини таъминлашда халқаро стандартларнинг ўрни, халқаро рейтинг ва индекслар орқали ҳуқуқ устуворлигини баҳолаш амалиёти ҳамда илғор хорижий тажриба асосида институционал, индивидуал, молиявий ва процессуал кафолатларни такомиллаштириш масалалари таҳлил этилган. Муаллифнинг фикрича, суд ҳокимияти мустақиллиги фақат миллий қонунчилик билан эмас, балки халқаро ҳуқуқ нормалари асосида ҳам таъминланиши лозим.

Диссертант фикрича, “судьялар мустақиллигига оид халқаро стандартлар” – деганда судьяларнинг дахлсизлиги ва адолатли судловни таъминлашга қаратилган халқаро ҳуқуқий нормалар, тамойиллар ва талаблар мажмуаси тушунилади.

Муаллиф ҳуқуқшунос олимлар Е.В.Бурдина, М.И.Клеандров, Ю.А.Дмитриев, А.Ф.Изварина, Х.Т.Одилқориев, Г.Ф.Шершеневич, Б.А.Мўминов, Д.У.Арипов, О.Р.Сулаймонов ва бошқаларнинг қарашларини таҳлил қилиб, судьялар мустақиллиги кафолатларини ўзида ифода этган халқаро ҳужжатларни уларни ҳуқуқий куч ва мажбурият даражасига қараб қуйидагича таснифлайди:

Халқаро универсал актлар: Бирлашган Миллатлар Ташиқоти Бош Ассамблеяси томонидан 1948 йилда қабул қилинган “Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси”, 1966 йилда қабул қилинган, “Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида”ги халқаро пакт, 1985 йилда маъқулланган “Суд органлари мустақиллигининг асосий тамойиллари”, 1996 йилда қабул қилинган Давлат амалдорларининг халқаро ахлоқ кодекси ва б.;

Халқаро ташкилотларнинг тавсиялари ва хулосалари: Европа Кенгаши Вазирлар қўмитаси учун Европа судьялари маслаҳат Кенгашининг (ЕСМК) “Судьяларнинг касбий хулқ-атворини тартибга солувчи принциплар ва қоидалар, хусусан, ахлоқий меъёрлар, бегаразлик ва холисликка мос келмайдиган хатти-ҳаракатлар тўғрисида” хулосалари (2002), 15-сон (2012) “Судьяларнинг ихтисослашуви тўғрисида”, 7-сон (2005) “Одил судлов ва жамият тўғрисида”, 16-сон (2013) “Судьялар ва адвокатларнинг ўзаро муносабатлари тўғрисида”, 19-сон (2016) “Суд раисларининг роли тўғрисида”, 21-сон (2018) “судьялар ўртасида коррупциянинг олдини олиш тўғрисида” ва бошқалар;

бошқа ҳужжатлар: 2001 йилда қабул қилинган, Гаагадаги Тинчлик саройида 2002 йил 25–26 ноябрь кунларида ўтказилган Олий судлар раисларининг давра суҳбати мажлисида ўзгартиришлар киритилган “Судьяларнинг ҳуқ-атвориға оид” Бангалор принциплари.

Тадқиқотчи суд тизими мустақиллиги ва ҳолислигини таъминлашга қаратилган халқаро-ҳуқуқий ҳужжатларни амал қилиш доираси ва юридик кучига қараб **универсал ҳужжатлар, минтақавий ҳужжатлар ва бошқа универсал ҳужжатларга ажратиб кўрсатади.**

Мазкур бобда, шунингдек, халқаро ташкилотлар Европа Кенгаши Вазирлар қўмитасининг R(94)12 тавсияси, GRECO тавсиялари, ССЈЕ ва СЕРЕЈ ҳулосалари ҳуқуқшунос олимлар Д.У.Арипов, Л.В.Туманова, В.И.Руднев, К.С.Рыжков қарашлари билан қиёсий таҳлил қилиниб тизимли ёритилади. Муаллифнинг фикрича, судьянинг алмаштирилмаслиги, ҳуқуқий иммунитет, очиклик ва шаффофлик, интизомий ишларнинг адолатли ва шаффоф амалга оширилиши каби кафолатларни қонун даражасида мустаҳкамлаш зарур деган ҳулосага келинади.

Диссертант халқаро рейтинг ва индексларни таҳлил қилиб, уларни “суд соҳасидаги ахборот асимметриясини камайтиришга хизмат қилади” - деган фикрга келади. П.И.Киселев, М.В.Глигич-Золотарева ва С.Ю.Глазьев каби олимлар қарашлари таҳлил қилинган ҳолда WJP нинг Rule of Law Index (2024) натижаларида Ўзбекистон 0,49 балл билан 142 давлат орасида 83-ўринни эгаллагани қайд этилади. Мазкур кўрсаткич 2023 йилга нисбатан бир позицияга пасайган (2023 йилда 82-ўрин, 0,50 балл). Индексда айниқса “Corruption constraints” ва “Civil justice” индикаторларида пасайиш кузатилгани таъкидланади, бу эса суд адолатлилигига ишонч даражаси ва коррупцияни чеклаш тизимини янада мустаҳкамлаш зарурлигини кўрсатади. Шу билан бирга, “Order and security” ва “Criminal justice” индикаторларида ўсиш қайд этилгани суд-ҳуқуқ ислоҳотларининг ижобий самара берганини намоён этади. Тадқиқотчининг фикрича, Ўзбекистоннинг Ҳуқуқ устуворлиги индексидаги жорий натижалари мавжуд ислоҳотлар даражасини тўлиқ акс эттира олмаяпти.

Rule of Law Index, Corruption Perceptions Index, Index of Economic Freedom каби кўрсаткичлар суд-ҳуқуқ ислоҳотлари самарадорлигини ташқи баҳолаш воситаси бўлиб хизмат қилади, шу билан бирга улар давлат органларини ўз фаолиятини қайта кўриб чиқиш ва ислоҳотлар суръатини тезлаштиришга ундайди. Шу билан бирга, муаллиф мазкур рейтинглар айрим ҳолларда сиёсий босим воситаси сифатида ҳам ишлатилаётганини таъкидлаб ўтади. Унинг фикрича, индекс ва рейтинглар кўрсаткичларини баҳолаш мезонлари ҳамиша шаффоф эмас, уларга баъзан субъектив омиллар ҳам таъсир кўрсатади. Шунинг учун, миллий рейтинг ва индикаторлар тизимини шакллантириш, уни халқаро стандартларга уйғунлаштириш, маълумотларни шаффоф йиғиш ва мунтазам эълон қилиш орқали ҳам ички баҳолаш, ҳам ташқи баҳолашни уйғунлаштириш зарур деган ҳулосага келинади.

Муаллиф шу асосда “Ўзбекистон Республикасининг халқаро рейтинглари” ягона портали ва миллий индекслар тизимини яратиш

таклифини илгари суради, чунки бу нафақат ташқи баҳолашга таъсир кўрсатиш, балки ички ҳолатни ҳам мунтазам баҳолаш ва ўз вақтида ислохотларни амалга ошириш имконини беради. Шу билан бирга, халқаро рейтинглар ва миллий индикаторлар ўртасида уйғунликни таъминлаш, давлат органлари ва жамоатчилик ўртасида ишончли ахборот алмашинувини йўлга қўйиш зарурлиги асослантирилади.

Диссертант мазкур бобда илғор хорижий тажрибаларни таҳлил қилиб, судьялар мустақиллигига оид ҳукуқий кафолатларни такомиллаштиришнинг **институционал, индивидуал, молиявий ва процессуал** йўналишларини ажратиб кўрсатади. Муаллифнинг фикрича, судьялар мустақиллигига оид ҳукуқий кафолатлар деганда судьяларнинг қонун устуворлиги ва одил судлов тамойилларига таянган ҳолда, ҳар қандай ташқи таъсирлардан холи, холис ва мустақил фаолият юритишини таъминловчи ҳукуқий, институционал ва моддий-ҳукуқий механизмлар мажмуаси тушунилади. Ушбу кафолатлар ўз ичига судьяларни танлаш ва тайинлашнинг адолатли ва шаффоф тартибини, ваколат муддати ва дахлсизликнинг кафолатланишини, моддий ва ижтимоий таъминот тизимини, процессуал мустақилликни таъминловчи ҳукуқий нормаларни ҳамда интизомий жавобгарликнинг мустақил ва холис тартибини қамраб олади. Мазкур кафолатлар суд ҳокимиятининг институционал мустақиллигини мустаҳкамлаш, одил судловнинг сифатини ошириш ва фуқароларнинг судларга бўлган ишончини кучайтиришда ҳал қилувчи омил сифатида намоён бўлади.

Судьялар мустақиллигини таъминлаш кафолатлари институционал, индивидуал, молиявий ва процессуал йўналишларда уйғун ҳолда амалга оширилганда самарали натижа беради. Институционал кафолатлар доирасида судлар тузилмаси ва штат бирликларини ижро ҳокимиятидан мустақил равишда Судьялар олий кенгаши ва Олий суд томонидан тасдиқлаш, судьялар ҳамжамияти органларини мустақил шакллантириш зарурлиги асосланади. Индивидуал кафолатлар сифатида судьянинг дахлсизлиги, алмаштирилмаслиги, шахсий хавфсизлиги ва касбий этика қоидалари устидан мустақил назорат ўрнатиш кабилар ажратиб кўрсатилади. Молиявий кафолатлар борасида судларнинг ўз эҳтиёжлари учун ажратилган маблағлардан мустақил фойдаланиш ҳуқуқи, судьяларнинг мақомига муносиб маош ва ижтимоий пакетлар билан таъминланиши зарурлиги таъкидланади. Бунинг амалий намунаси сифатида АҚШда судлар бюджети Конгресс томонидан алоҳида модда сифатида тасдиқланиши ва ижро ҳокимияти аралашувидан холи ҳолда амалга оширилиши мисол қилиб келтирилади. Процессуал кафолатлар доирасида ишларни автоматлаштирилган тақсимот орқали тақсимлаш, инсон омилини камайитириш, суд қарорларининг ўз вақтида ижросини таъминлаш, очиқ суд мажлисларини кенгайтириш ва ахборот технологияларини қўллаш зарурлиги таъкидланади. Шу тариқа, муаллиф кафолатларни барча йўналишларда босқичма-босқич такомиллаштириш судьяларнинг чинакам мустақиллигини таъминлайди ва қонун устуворлигига эришиш имкониятини кучайтиради, деган хулосага келади.

ХУЛОСА

Диссертация бўйича олиб борилган илмий тадқиқот натижасида назарий ва илмий-амалий аҳамиятга эга бўлган қуйидаги хулосаларга келинди.

I. Илмий-назарий хулосалар:

1. Юридик фанларда судьялар мустақиллиги мазмун-моҳиятини талқин қилишга доир турли доктринал ёндашувлар мавжуд бўлиб, улар мазкур категорияни турли жиҳатлардан тадқиқ этади. Илмий адабиётлар таҳлили асосида судьялар мустақиллигига оид қарашларни мазмун жиҳатидан шартли равишда қуйидаги илмий мактабларга (йўналишларга) таснифлаш таклиф этилади.

Классик (институционал) доктринал ёндашув. Ушбу мактаб намояндалари судьялар мустақиллигини давлат томонидан яратилган ташкилий-ҳуқуқий кафолатлар тизими сифатида талқин қилади. Бунда асосий урғу судьяларни тайинлаш тартиби, ваколат муддатининг дахлсизлиги, моддий таъминот ҳамда суд ҳокимиятининг ижроия ҳокимиятидан ажратилганлик даражаси каби институционал омилларга қаратилади.

Процессуал-функционал доктринал ёндашув. Мазкур йўналиш вакиллари мустақилликни судьянинг муайян ишни кўриб чиқиш ва қарор қабул қилиш жараёнидаги процессуал эркинлиги, автономияси ва ташқи аралашувлардан ҳимояланганлиги сифатида баҳолайдилар.

Субъектив-этик доктринал ёндашув. Ушбу мактаб тарафдорлари мустақилликни судьянинг шахсий фазилатлари — ички ишончи, касбий ҳуқуқий онги, маънавий ва ахлоқий барқарорлиги билан узвий боғлиқ ҳолда изоҳлайдилар.

Юқоридаги илмий мактаблар ва доктринал қарашлар судьялар мустақиллигини турли қирралардан ёритган бўлса-да, уларнинг ҳар бири мазкур тушунчани алоҳида ҳолда тўлиқ қамраб олмайди. Шу муносабат билан, тадқиқот доирасида судьялар мустақиллигига нисбатан **интегратив доктринал ёндашув илгари сурилди**. Унга кўра, мазкур тушунча институционал, процессуал ва шахсий омилларни бир бутунликда қамраб олган комплекс ҳуқуқий тамойил сифатида намоён бўлади.

2. Судьялар мустақиллиги ва судьялар дахлсизлиги ўртасидаги назарий нисбатга оид концептуал ёндашув таклиф этилди. Унга кўра, **судьялар мустақиллиги** суд ҳокимиятининг фаолият принципи сифатида қарор қабул қилиш эркинлигини ифодалайди, **судья дахлсизлиги** эса судья шахсининг ҳуқуқий мақоми ва ҳавфсизлигини таъминловчи алоҳида ҳуқуқий институт сифатида намоён бўлади. Шу асосда судья дахлсизлигини судьялар мустақиллигининг таркибий элементи сифатида эмас, балки уни кафолатловчи нисбатан мустақил ҳуқуқий институт сифатида талқин қилиш илмий жиҳатдан асослаб берилди.

3. Юридик фанларнинг истиқболли йўналиши ҳисобланган суд ҳокимияти назариясини ривожлантиришга хизмат қилувчи **янги назарий қоидалар комплекси** ишлаб чиқилган. Жумладан, илк бор судьялар

мустақиллиги феномени кўп омилли тизимли ҳодиса сифатида **формализация қилиниб**, унинг институционал кафолатлар (*G*), ички ишонч (*I*) ва ташқи босим (*P*) ўртасидаги ўзаро боғлиқлигини ифодаловчи концептуал модели асослаб берилган.

$$JI = G + I - P$$

Бу ерда:

JI (Judicial Independence) — судьялар мустақиллиги;

G (Guarantees) – судьялар мустақиллигининг ҳуқуқий ва институционал кафолатлари (ваколат муддати, дахлсизлик, судьялар ўзини ўзи бошқариш органлари, моддий ва ижтимоий таъминот ва бошқалар);

I (Inner conviction) – судьянинг ички ишончи, профессионал ва маънавий-ҳуқуқий автономияси;

P (Pressure) – судья фаолиятига ташқи ва ички таъсир, босим ёки аралашув (сиёсий, маъмурий, иқтисодий ёки бошқа турдаги таъсирлар).

Мазкур концептуал моделдан келиб чиққан ҳолда, судьялар мустақиллиги куйидаги қонуният асосида ифодаланади. Судьялар фаолиятини таъминловчи ҳуқуқий ва институционал кафолатлар ҳамда судьянинг ички профессионал автономияси қанчалик мустаҳкам бўлса, шунингдек ташқи босим ва ноқонуний аралашув омиллари қанчалик кам бўлса, судьялар мустақиллиги даражаси шунчалик юқори бўлади.

4. Илмий ишда суд ҳокимияти ва судьялар мустақиллигини таъминлашга оид асосий ҳуқуқий категориялар концептуал ва методологик жиҳатдан таҳлил қилиниб, уларга муаллифлик таърифлари шакллантирилди.

Судья – қонунчиликда белгиланган тартибда лавозимга тайинланадиган (сайланадиган), одил судловни амалга ошириш ваколатига ҳамда мустақиллик кафолатларига эга бўлган мансабдор шахсдир.

Судьянинг мустақиллиги суд ишини кўриб чиқиш ва ҳал қилиш жараёнида ўз иродасини эркин ифода этишида, бошқа шахс манфаатларига бўйсунмаслигида, шунингдек, суд ишини кўриб чиқиш натижаларидан тўғридан-тўғри ёки билвосита манфаатдор бўлмаслигида намоён бўлади.

Судьянинг мустақиллиги – судьянинг ўз ваколатларини амалга оширишда Конституция ва қонунларга қатъий риоя этган ҳолда, ҳар қандай ташқи таъсир, босим ёки аралашувсиз, ўз ички ишончига мувофиқ равишда ҳолис ва қонуний қарор қабул қилишини кафолатловчи ҳуқуқий тамойил.

Судьялар мустақиллигини таъминлаш жараёни мамлакатимизда мустақиллик йилларида изчил ривожланди. Хусусан, биринчи босқичда (1991–2001 йиллар) судья мустақиллигининг ҳуқуқий асослари шакллантирилди ва конституциявий кафолатлар белгиланди. Иккинчи босқичда (2001–2016 йиллар) эса мустақилликни мустаҳкамлаш, дахлсизлик ҳамда моддий кафолатларни кучайтириш, шунингдек халқаро стандартларга мувофиқлаштиришга қаратилган кенг кўламли ислохотлар амалга оширилди. Учинчи босқичда (2017–2021 йиллар) Институционал ислохотлар босқичи эса судьялар мустақиллиги нафақат ҳуқуқий жиҳатдан, балки технологик ва

малакавий жихатдан ҳам мустаҳкамланди. Тўртинчи босқичда (2021-йил – ҳозирги вақтгача) судьяларнинг нафақат ҳуқуқий ва институционал мустақиллигини таъминлаш, балки рақамлаштириш, сунъий интеллект ва молиявий эркинлик орқали улар фаолиятига ҳар қандай ташқи аралашувни чеклайдиган чинакам мустақил тизимни шакллантиришга асосий урғу берилди.

5. Одил судлов фақат судьялар мустақил бўлгандагина амалга оширилиши мумкин, зеро қонун устуворлигини таъминлаш ва фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларини ҳимоя қилишнинг энг муҳим шарти судьянинг ҳар қандай таъсир ва босимлардан холи ҳолда қарор қабул қилишидир. Шу боис, судьялар мустақиллигини таъминловчи кафолатлар назарий жихатдан ҳокимиятлар бўлиниши принципига таянади ва унинг ҳуқуқий асоси ҳар бир давлатнинг конституциясида ифодаланади. Судьялар мустақиллиги кафолатлари судьяларни танлаш, тайинлаш ва лавозимдан озод этиш, уларнинг ҳуқуқий мақомини белгилаш, дахлсизлигини таъминлаш, моддий таъминлаш ва ижтимоий ҳимоялаш, шунингдек жавобгарликка тортиш билан боғлиқ бўлган барча босқичларда таъминлангандагина тўлиқ намоён бўлади. Шу маънода, Конституция ва махсус қонунларда судьялар мустақиллигини амалда таъминловчи асосий кафолатларни белгилаш зарур ҳисобланади.

6. Суд ҳокимияти – қонун устуворлигини таъминлаш, шахс, жамият ва давлат манфаатларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш мақсадида Конституция ва қонунлар асосида мустақил равишда фаолият юритадиган давлат ҳокимияти тармоғи бўлиб, жиноят, фуқаролик, иқтисодий ва маъмурий ишлар юзасидан мажбурий юридик кучга эга қарорлар қабул қилувчи, махсус ҳуқуқий мақомга эга бўлган судьялар корпусидан иборат суд органлари тизими тушунилади.

Судьялар мустақиллигини таъминлашда суд ҳокимиятининг сиёсий ва молиявий мустақиллигини алоҳида таъкидлаш ўринли.

Суд ҳокимиятининг сиёсий мустақиллиги – бу суд органларининг ижро этувчи ва қонун чиқарувчи ҳокимиятдан, шунингдек, сиёсий партиялар, манфаатдор гуруҳлар ва жамоатчилик таъсиридан холи бўлган ҳолда фаолият юритишини англатади. Сиёсий мустақиллик судьялар томонидан қонунга асосланган ҳолда холис ва адолатли қарорлар қабул қилинишига замин яратади. Судьяларни тайинлаш ва лавозимидан озод этиш жараёнлари сиёсий мустақилликни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Бу жараёнлар ҳар қандай сиёсий аралашувдан холи бўлиши, судьяларни танлашда уларнинг касбий малакаси, юридик билимлари ва одиллик тамойилларига содиқлиги асосий мезон бўлиши керак.

Суд ҳокимиятининг молиявий мустақиллиги – суд органларининг конституциявий функцияси бўлган одил судловни тўлақонли ва мустақил амалга оширишини таъминловчи институционал кафолат бўлиб, у судлар фаолияти учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети ҳисобидан алоҳида сатрда етарли маблағ ажратилиши, ушбу маблағлардан бошқа манфаатдор давлат органлари аралашувисиз мустақил равишда фойдаланиш имконияти, судларнинг моддий-техник базасини шакллантириш ва ривожлантириш, судьялар ва суд аппарати ходимларини моддий ва ижтимоий

жиҳатдан ҳимоя қилиш ҳамда бюджет маблағларини қисқартириш фақат белгиланган суд органларининг розилиги асосида амалга оширилиши билан ифодаланади.

7. Судьянинг ҳуқуқий мақомини шакллантиришда қонунчиликдаги анъанавий элементлар (ҳуқуқ ва мажбуриятлар) билан бирга қўшимча элементлар (кафолатлар, масъулият, принциплар) ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Айни пайтда, кафолатлар – судьянинг ислоҳотлардан муҳофаза қилиниши (*амалга оширилаётган ислоҳотларнинг ҳуқуқий мақомига, ваколат муддатига, иш жойи барқарорлигига ёки мустақил қарор қабул қилиш эркинлигига салбий таъсир кўрсатмаслиги*), молиявий мустақилликка эга бўлиши ва ноқонуний аралашилардан ҳимояланиши учун муҳим роль ўйнайди.

Судьялик мақоми – судьянинг давлат ҳокимияти тизимидаги ҳуқуқий ўрнини, ваколатлари, ҳуқуқ ва мажбуриятларини ҳамда жамият ва давлат олдидаги жавобгарлигини белгилайдиган ҳуқуқий категория. Бу мақом судьянинг мустақиллигини, ҳолислигини ва одил судловни таъминлашдаги масъулиятини мустаҳкамлайди, шунингдек, унинг фаолиятини ташқи таъсирлардан ҳимоя қилади.

Судья мақомининг ҳуқуқий асоси қуйидаги уч муҳим принципларга таянган: **мустақиллик, алмаштирилмаслик** ва **дахлсизлик**. Айнан шу принциплар одил судловни самарали таъминлашга таъсир кўрсатади.

8. Судьялар корпусини шакллантириш – суд ҳокимиятини муносиб кадрлар билан тўлдиришга қаратилган, қонунда белгиланган танлаш, тайёрлаш, тайинлаш (сайлаш), бошқа лавозимга ўтказиш, судьялик муддатини узайтириш каби жараёнлар мажмуидир. Ушбу жараён судьяликка номзодларнинг касбий малакаси, шахсий сифатлари ва ҳолислик даражасини баҳолаш орқали амалга оширилади.

Судьялар корпуси сайланиш ва тайинланиш асосида шакллантирилади ва уларнинг тартиб-таомиллари ва усуллари ўзаро фарқ қилади. Судьяларни сайлашнинг икки тури мавжуд бўлиб, судьялар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати ва Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси томонидан сайланади. Тайинлашнинг уч тури мавжуд бўлиб, улар Президент, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси ва Судьялар олий кенгаши томонидан амалга оширилади.

9. Судьянинг дахлсизлиги деганда судьянинг ўз касбий фаолиятини мустақил ва эркин амалга оширишини таъминловчи, унинг шахсий ҳавфсизлиги, хизмат шароити, касбий нуфузи ва ҳуқуқий мақомини муҳофаза қилувчи комплекс ҳуқуқий кафолатлар тизими бўлиб, судьяларни қарор қабул қилиш жараёнида ҳар қандай маъмурий, жиноий ёки фуқаролик жавобгарлигидан ҳимоя қилади.

Судьянинг юридик жавобгарлиги – судьяни норматив жиҳатдан тақиқланган қилмиши учун жавобгарликка тортишга қаратилган ҳуқуқий нормалар ва механизмлар тўпламини ифодаловчи ҳуқуқий институтдир. Мазкур институт содир этилган ҳуқуқбузарликнинг табиати ва оғирлигига

қараб судьянинг интизомий, маъмурий, фуқаролик ва жиной жавобгарлигини ўз ичига олади.

Судьянинг интизомий жавобгарлиги – бу судья ўзининг касбий мажбуриятлари ва одоб-ахлоқ қоидаларини бузганида ёки судьялик шаъни ва кадр-қимматига доғ туширадиган ҳамда суднинг обрўсини туширадиган ножўя хатти-ҳаракат содир этганда юзага келадиган жавобгарлик.

Судьянинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги деганда, одил судловни амалга ошириш жараёнидаги қонунга ҳилоф ҳаракатлари ёки ҳаракатсизлиги натижасида етказилган зарарнинг давлат томонидан қопланиши ва фақат судьянинг айби суд ҳукми билан исботланган тақдирдагина, давлатнинг ушбу зарарни регресс тартибида судьянинг ўзидан ундириб олиши тушунилади.

10. Судьялар мустақиллигининг процессуал кафолатларини шартли равишда икки гуруҳга ажратиш мумкин:

Судьяни бевосита одил судловни амалга оширишдаги мустақиллигининг процессуал кафолатларига:

суд қарорларини бекор қилиш ёки ўзгартиришнинг қонун билан аниқ белгиланган асослари ва тартибининг мавжудлиги;

далилларга ички ишонч асосида баҳо бериш (далилларни эркин баҳолаш принципи);

судьяларнинг маслаҳатлашув хонаси махфийлиги (маслаҳат сирининг сақланиши);

ҳал қилув қарори қабул қилинишининг сир тутилиши;

ҳайъат тартибида кўриладиган ишлар бўйича судьянинг алоҳида фикр билдириш ҳуқуқи;

Мазкур кафолатлар судьянинг ишни кўриш жараёнида фақат қонун ва ички ишончи асосида қарор қабул қилишини таъминлайди ҳамда ташқи таъсирларнинг олдини олади.

Судья фаолиятини ташкил қилишдаги процессуал кафолатларга:

судьянинг ваколатлари муддати ҳамда судьянинг лавозимидан ўзгартирилмаслиги (судьяларнинг ўзгармаслиги институти);

суд ишини бир суддан бошқасига ўтказишнинг қонун билан белгиланган алоҳида тартибининг мавжудлиги;

одил судловга аралашганлик, унга тўсқинлик қилганлик ҳамда судга ҳурматсизлик қилганлик учун жавобгарликнинг мавжудлиги;

судьянинг қабул қилган қарори учун жавобгар бўлмаслиги (агар у қасддан қонун бузилишига йўл қўймаган бўлса).

Мазкур кафолатлар судьянинг институционал барқарорлигини таъминлайди ҳамда суд ҳокимиятига ташқи босим ёки ноқонуний аралашувларнинг олдини олишга хизмат қилади.

11. Судьянинг моддий ва ижтимоий таъминоти деганда судья мустақиллигини таъминлашга қаратилган, унинг ташқи таъсирларсиз судьялик вазифаларини беғараз ва холис амалга оширишини кафолатлаш мақсадида давлат томонидан белгилаб қўйилган меҳнатга ҳақ тўлаш, ижтимоий кафолатлар, моддий рағбатлантириш ва моддий-ижтимоий шарт-шароитлар мажмуи тушунилади.

Судьяларнинг моддий ва ижтимоий таъминотининг барқарорлигини таъминлаш мақсадида судьялар маошини **индексация қилиш механизмини** жорий этиш талаб этилади. Судьяларнинг маоши йил якунида автоматик равишда мамлакатдаги инфляция ва иқтисодий ўсиш даражасига мос равишда индексация қилиниши қонун билан кафолатланиши лозим.

12. Судлар фаолияти устидан жамоатчилик назорати деганда фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари ва фуқароларнинг суд фаолиятининг очиқлиги, шаффофлиги ва адолатлилигини таъминлаш мақсадида кузатиш, таҳлил қилиш ва баҳолаш жараёнидир. Бу назорат жамиятнинг суд ишларига бўлган ишончини мустаҳкамлаш, суд ҳокимиятининг мустақиллиги ва адолатлилигини таъминлаш, шунингдек, судлар фаолиятида қонунчиликка риоя қилинишини кузатишни ўз ичига олади.

Судлар фаолиятида жамоатчилик иштирокини **мазмунан икки турга — ички ва ташқи иштирокка ажратиш мумкин. Ички иштирок** бевосита суд жараёнида иштирок этишга тааллуқли бўлиб, бунга халқ маслаҳатчиси, жамоат айбловчиси ёки ҳимоячиси сифатида иштирок этиши кабилар киради. Бунда жамоатчилик суд фаолиятининг шаффофлигини таъминлаш ҳамда суд қарорларининг адолатли қабул қилинишига таъсир кўрсатувчи омил сифатида хизмат қилади.

Ташқи иштирок эса судлар фаолиятига бевосита аралашмаган ҳолда, жамоатчилик фикри ва ижтимоий назорат воситаларининг қўлланилиши орқали амалга оширилади. Бунда ижтимоий сўровлар ўтказиш, оммавий ахборот воситалари орқали суд фаолияти юзасидан муҳокамалар ташкил этиш, хусусан, кенг жамоатчилик эътиборини жалб этган (резонанс берадиган) суд ишлари юзасидан очиқ муҳокамаларни ташкил этиш кабилар назарда тутилади.

13. Судлар фаолиятини рақамлаштириш суд жараёнларининг самарадорлиги ва очиқлигини оширади ҳамда фуқароларнинг судга мурожаат қилиш имкониятларини кенгайтиради. Электрон ҳужжат айланиши, ҳужжатларни онлайн тақдим этиш, ишлар ҳолатини электрон кузатиш ва давлат органлари ахборот тизимлари билан интеграция суд жараёнларини автоматлаштиришга хизмат қилади. Бу эса ишларни тақсимлаш, суд муҳокамасини ташкил этиш, қарорларни эълон қилиш ва уларнинг ижросини назорат қилиш жараёнларида инсон омилини камайтириб, судьялар мустақиллигини мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Сунъий интеллект технологияларини суд фаолиятига жорий этиш суд ишларини юритиш жараёнини оптималлаштириш, катта ҳажмдаги маълумотларни тезкор таҳлил қилиш ва айрим стандарт процессуал жараёнларни автоматлаштириш имконини беради. Натижада суд ишларини кўриб чиқиш самарадорлиги ошади, инсон омилига боғлиқ хатоликлар камаяди ҳамда суд фаолиятининг шаффофлиги таъминланади. Шу сабабли суд тизимида сунъий интеллект технологияларидан фойдаланиш одил судлов сифатини оширишга хизмат қилувчи муҳим замонавий йўналиш сифатида намоён бўлади.

14. Суд ҳокимияти мустақиллигига оид халқаро стандартлар суд тизимининг институционал ва функционал мустақиллигини таъминлашга қаратилган халқаро ҳуқуқий нормалар, тамойиллар ва талаблар мажмуаси тушунилади. Ушбу стандартлар судьялар мустақиллигини ҳурмат қилиш ва унга аралашмасликка оид давлатларнинг халқаро мажбуриятларини белгилайди, шунингдек миллий қонунчиликда суд ҳокимиятининг ҳуқуқий, ташкилий ва моддий кафолатларини мустаҳкамлашни тақозо этади. Улар суд органлари, давлат ҳокимиятининг бошқа бўғинлари ва манфаатдор шахсларнинг судлар фаолиятига таъсир кўрсатишини чекловчи механизмларни, судьялар мустақиллигини таъминлаш ва ҳимоя қилишнинг институционал воситаларини назарда тутди.

Суд ҳокимияти мустақиллиги кафолатларини ўзида ифода этган халқаро ҳужжатларнинг таҳлили уларнинг юридик кучи ва мажбурият даражасига қараб қуйидаги тоифаларга ажратиш имкониятини кўрсатди:

халқаро универсал актлар;

минтақавий ҳужжатлар;

бошқа ҳужжатлар

15. Судьялар мустақиллигининг реал даражасини баҳолашда халқаро рейтинглар ва индекслар муҳим аҳамият касб этади. Бу индекслар мамлакатда судларнинг ҳақиқий мустақиллиги, суд қарорларининг адолатлилиги, фуқароларнинг суд тизимига ишончи ва коррупция даражаси ҳақида тизимли маълумот беради. Улардаги баҳолар халқаро ташкилотлар, инвесторлар ва дипломатик доиралар учун мамлакатнинг ҳуқуқий муҳитининг шаффофлиги ва барқарорлигига оид муҳим сигнал сифатида хизмат қилади.

Судьялар мустақиллиги юқори баҳоланиши инвестицион муҳит барқарорлигидан дарак бериб, бунда бизнес субъектлари ўз ҳуқуқлари суд орқали ҳолис ҳимоя қилинишига ишонади. Шу боис, суд мустақиллигининг рейтингларда акс этиши иқтисодий ривожланишга ҳам бевосита таъсир кўрсатади.

Халқаро рейтинг ва индекслар судьялар мустақиллигининг ташқи мониторинги ва баҳолаш воситаси бўлиб, улар давлатларнинг ҳуқуқий ислохотларга бўлган сиёсий иродасини кучайтиради, жамиятнинг суд тизимига ишончини оширади ва суд мустақиллигини мустаҳкамлашга рағбатлантирувчи муҳим омил сифатида намоён бўлади.

16. Судьялар мустақиллигига оид ҳуқуқий кафолатлар деганда судьяларнинг қонун устуворлиги ва одил судлов тамойилларига таянган ҳолда, ҳар қандай ташқи таъсирлардан холи, холис ва мустақил фаолият юритишини таъминловчи ҳуқуқий, институционал ва моддий-ҳуқуқий механизмлар мажмуаси тушунилади. Ушбу кафолатлар ўз ичига судьяларни танлаш ва тайинлашнинг адолатли ва шаффоф тартибини, ваколат муддати ва дахлсизликнинг кафолатланишини, моддий ва ижтимоий таъминот тизимини, процессуал мустақилликни таъминловчи ҳуқуқий нормаларни ҳамда юридик жавобгарликнинг мустақил ва холис тартибини қамраб олади. Мазкур кафолатлар суд ҳокимиятининг институционал мустақиллигини мустаҳкамлаш, одил судловнинг сифатини юксалтириш ва фуқароларнинг суд

тизимига бўлган ишончини таъминлашда ҳал қилувчи омил сифатида намоён бўлади.

Ушбу кафолатлар шартли равишда институционал, индивидуал, молиявий ва процессуал турларга бўлиниб, судьянинг шахсий дахлсизлиги, суд ҳокимиятининг мустақил институционал мақоми, моддий таъминоти ҳамда одил судловни амалга оширишдаги тартиб қоидаларга таянган ҳолда шаклланади.

II. Қонунчиликни такомиллаштириш бўйича таклифлар:

17. Ўзбекистонда судья мақомига оид нормалар турли қонун ҳужжатларида тарқоқ ҳолда белгилангани амалиётда ҳуқуқий муаммоларни келтириб чиқармоқда. Нормаларнинг такрорланиши ёки зидлиги ҳуқуқий аниқликни бузиб, судья фаолиятида ҳуқуқий коллизиялар юзага келтиради. Шу боис судья мақомига оид барча нормаларни ягона ҳуқуқий ҳужжат доирасида жамлаб “Судьялар мақоми тўғрисида”ги Қонунни қабул қилиш таклиф этилади (қонун лойиҳаси илова қилинади).

18. Судьялар ҳамжамияти органлари фаолиятининг ҳуқуқий асосларини шакллантириш, уларнинг суд ҳокимиятининг мустақиллигини таъминлашга оид ваколатларини белгилаш мақсадида “Ўзбекистон Республикаси судьялар ҳамжамияти органлари тўғрисида”ги Қонунни қабул қилиш таклиф этилади. Лойиҳада судьялар ҳамжамияти органлари, уларнинг мақоми, фаолият йўналишлари, вазифа ва ваколатларига оид нормаларни белгилаш таклиф этилади.

19. Ўзбекистон Республикаси “Судлар тўғрисида”ги Қонунга:

а) Қуйидаги мазмундаги 9¹-модда билан тўлдириш таклиф этилади:

“9¹-модда Судьянинг алмаштирилмаслиги.

Судья алмаштирилишига йўл қўйилмайди.

Судья ўз вазифаларини доимий асосда амалга оширади ва ваколат муддати мобайнида унинг розилигисиз бошқа судьялик лавозимига ўтказилишига йўл қўйилмайди.

Судьяларнинг лавозимга сайланиши ёки тайинланиши, уларни муайян ишни кўришдан четлатиш, бошқа лавозимга ўтказиш, шунингдек судьялик ваколатларини вақтинча тўхтатиб туриш ёки тугатиш фақат қонунда белгиланган тартиб ва асосларга мувофиқ амалга оширилади”;

б) **62-модда еттинчи хатбошиси** қуйидаги мазмунда баён этиш таклиф этилади:

“ўз малакасини судьялик ваколатларини амалга ошириш учун зарур бўлган даражада сақлаб туриши, бунда судьяларнинг малакасини ошириш заруратга қараб, беш йил муддатга тайинланган судьялар – ҳар икки йилда, икки ҳафтадан кам бўлмаган, Олий суд судьялари, суд раислари ва раис ўринбосарлари, шунингдек муддатсиз даврга тайинланган судьялар ҳар уч йилда бир ҳафтадан кам бўлмаган, фаолият самарадорлиги рейтингининг паст кўрсаткичларига эга судьялар навбатдан ташқари икки ҳафтадан кам бўлмаган малака ошириш курсларида ўқитилади”;

в) **64-модда тўққизинчи қисмини** қуйидаги мазмунда баён этиш таклиф этилади:

“Судья ҳуқуқбузарлик содир этганликда гумон қилиниб ушлаб турилган тақдирда, ушлаб турилган пайтдан эътиборан **зудлик билан** бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашига ушлаб туриш учун асос бўлган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари илова қилинган ҳолда, хабар қилиниши шарт. Хабарнома ҳар қандай мавжуд алоқа воситалари орқали юборилиши ва унинг юборилган вақти қайд этилиши лозим.

Судьялар олий кенгаши хабарнома келиб тушгандан сўнг, белгиланган тартибда судьяни ушлаб туришнинг қонунийлиги юзасидан хулоса беради, ушлаб туришга эътироз билдириш ёки судьянинг дахлсизлигини таъминлаш ҳамда уни ҳимоя қилиш мақсадида бошқа қонуний чораларни кўради”;

г) **64-модда ўнинчи қисмини** қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф этилади:

“Судьянинг турар жойига, хизмат хонасига, фойдаланадиган транспортга кириш, уларни кўздан кечириш, уларда тинтув ўтказиш ёки улардан ашёни олиш, унинг телефондаги сўзлашувларини эшитиш, судьяни шахсан кўздан кечириш ва уни шахсий тинтув қилиш, шунингдек, унинг хат-хабарларини, унга тегишли ашёлар ва ҳужжатларни кўздан кечириш, олиб қўйиш ёхуд олиш **фақат суднинг қарорига биноан амалга оширилади”;**

64-модда қуйидаги мазмундаги ўн биричи банд билан тўлдириш таклиф этилади.

“Одил судловни амалга ошириш жараёнида ҳаракат ёки ҳаракатсизлиги натижасида ишда иштирок этувчи тарафларга етказилган зарар учун судья мулкӣ жавобгарликка тортилмайди. Бундай зарар қонунда белгиланган тартибда давлат томонидан қопланади”;

д) қуйидаги мазмундаги 68¹-моддани киритиш таклиф этилади:

“68¹-модда. Суд раиси ва суд раиси ўринбосари лавозимига сайланадиган ёки тайинладиган шахсларга қўйилладиган талаблар

Суд раиси ва суд раиси ўринбосари лавозимига сайланадиган ёки тайинладиган шахс ушбу Қонуннинг 67-моддасида назарда тутилган умумий талабларга жавоб бериши, юқори касбий ва ахлоқий фазилатларга, раҳбарлик қобилиятига ҳамда суд тизимида етарли тажрибага эга бўлиши шарт.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси ва унинг ўринбосари лавозимига юридик ихтисослик бўйича камида ўн беш йиллик иш стажига, шу жумладан, судья сифатида камида ўн йиллик иш стажига ҳамда суд органларида раҳбарлик ёки тенглаштирилган лавозимларда амалий тажрибага эга бўлган шахс номзод сифатида кўрсатилиши мумкин.

Қорақалпоғистон Республикаси суди, Қорақалпоғистон Республикаси маъмурий суди, вилоятлар ва Тошкент шаҳар судлари, шунингдек, мазкур ҳудудларнинг маъмурий ҳамда ҳарбий судлари раиси ва уларнинг ўринбосарлари лавозимига юридик ихтисослик бўйича камида ўн йиллик иш

стажига, шу жумладан, судья сифатида камида беш йиллик иш стажига эга бўлган шахслар сайланиши ёки тайинланиши мумкин.

Туманлараро, туман, шаҳар ҳамда ҳудудий ҳарбий судлар раиси ва уларнинг ўринбосари лавозимига юридик ихтисослик бўйича камида етти йиллик иш стажига, шу жумладан, судья сифатида камида уч йиллик иш стажига эга бўлган шахслар сайланиши ёки тайинланиши мумкин.

Суд раиси ва ўринбосарлик лавозимларига номзод этиб кўрсатилаётган шахс одил судловни ташкил этиш, судлар фаолиятини мувофиқлаштириш, судьялар ўртасида процессуал маданиятни юксалтириш, судьялар мустақиллигини таъминлаш ҳамда жамоатчилик билан самарали мулоқот олиб бориш бўйича назарий билим ва амалий кўникмаларга эга бўлиши лозим”;

е) 67-модда биринчи қисмини қуйидаги мазмунда баён этиш таклиф қилинади:

“Ўттиз ёшга тўлган, олий юридик маълумотга эга бўлган Ўзбекистон Республикаси фуқароси судьялик лавозимига номзод бўлиши мумкин”;

ё) 69-модда 4-қисмини чиқариб ташлаш таклиф этилади;

“Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тайинланадиган ёки келишиб олинадиган лавозимларда фаолият юритаётган ва бенуқсон обрў-эътиборга эга бўлган шахслар, истисно тариқасида, Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактабида мажбурий тартибда ўқитилмаган ҳолда илк бор судьялик лавозимларига тайинланиши мумкин”;

ж) 70-модда иккинчи ва учинчи қисмларини қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф қилинади:

“Вилоят, Тошкент шаҳар суди, Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий суди, вилоят, Тошкент шаҳар маъмурий суди раиси, раис ўринбосари Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши томонидан лавозимга тайинланади.

Қорақалпоғистон Республикаси суди, Қорақалпоғистон Республикаси маъмурий суди раиси, раис ўринбосари Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг хулосаси асосида Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раисининг тақдимномасига биноан Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси томонидан сайланади”;

з) 71-модда қуйидаги мазмундаги бешинчи қисм билан тўлдириш таклиф этилади:

“Судьялик ёшини узайтириш судьянинг соғлиги, касбий малакаси, интизомий жавобгарлик ҳолати, иш натижалари ва жамоатчилик ишончи каби мезонлар асосида белгиланади. Ушбу масала бўйича қарор Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши томонидан белгиланган тартибда, ҳар бир судьянинг шахсий хулосаси ва хизмат фаолияти таҳлили асосида қабул қилинади”;

и) 79-модда қуйидаги мазмундаги тўртинчи ва бешинчи қисмлар билан тўлдириш таклиф этилади:

“Судьялар малака ҳайъати қарори судья ваколатларини муддатидан илгари тугатиш тўғрисидаги асосий хулоса ҳисобланади ва мазкур қарор тегишли тайинлов ёки сайлов органига киритилади.

Судья ваколатларини расман тугатиш уни лавозимга тайинлаган ёки сайлаган орган қарори билан амалга оширилади”;

й) 81-модда биринчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф этилади:

“Судьянинг иш ҳақи қонунчиликда белгиланган миқдорларда ва республика бюджети маблағлари ҳисобидан тўланадиган ойлик лавозим маошидан, малака даражаси, кўп йиллик хизмати, **юримдик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) ёки доктори (DSc) илмий даражаси, доцент ёки профессор илмий унвони**, фахрий унвони учун тўланадиган ҳар ойлик устама ҳақлардан иборат бўлади”.

к) қуйидаги мазмундаги нормаларни киритиш таклиф этилади.

“87¹-модда. Судьянинг истеъфога чиқиши

Судьянинг истеъфога чиқиши — бенуқсон обрў-эътиборга ҳамда камида ўн беш йиллик судьялик стажига эга бўлган судьянинг ваколатлари ҳурмат билан тугатилиши ҳисобланади.

Истеъфога чиққан судьянинг мақоми, судьялар ҳамжамиятига мансублиги, шахсий дахлсизлик кафолатлари, шунингдек, қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа моддий ва ижтимоий кафолатлари сақланиб қолади.

87²-модда. Истеъфога чиқариш тартиби

Судьяни истеъфога чиқариш унинг Судьялар олий кенгашига тақдим этган ёзма аризаси асосида амалга оширилади.

Мазкур аризани кўриб чиқиш ва қарор қабул қилиш тартиби Судьялар олий кенгаши томонидан белгиланади.

87³-модда. Истеъфога чиқиш ҳуқуқи ва моддий кафолатлар

Ҳар қандай судья ёки судьялик лавозимига тайинланган шахс қонун ҳужжатларида белгиланган ёшга етгандан кейин истеъфога чиқиш ҳуқуқига эга.

Истеъфога чиққан судьяга давлат томонидан пенсияга чиқиш вақтидаги маошига тенг миқдорда ойлик тўлов амалга оширилиши кафолатланади”.

л) **89-модда биринчи қисмини** қуйидаги мазмунда баён этиш таклиф қилинади:

“Ўзбекистон Республикаси судларининг тузилмаси ва штат бирлиги Ўзбекистон Республикаси Олий суди ҳамда Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши томонидан тасдиқланади”;

20. “Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши тўғрисида” ги Қонунда:

а) **5-модда иккинчи қисмини** қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф этилади:

“Кенгаш раиси Кенгаш аъзолари орасидан яширин овоз бериш орқали сайланади”;

б) **7-модда** қуйидаги мазмундаги банд билан тўлдириш таклиф этилади:

“Судьялар ва судлар фаолиятига оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг суд ҳокимияти мустақиллиги принципи талабларига мувофиқлиги юзасидан хулоса бериш”;

в) Судьялар олий кенгашининг Апелляция комиссиясига шикоят бериш ва уни кўриб чиқиш тартиби деб номланган 3¹-бобни киритиш таклиф этилади. комиссия кенгаш қарорлари устидан шикоятларни кўриб чиқади.

“3¹-боб. Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши Апелляция комиссиясига шикоятлар бериш ва уларни кўриб чиқиш

Апелляция комиссияси.

18¹-модда Апелляция комиссияси раис ва олти аъзодан иборат бўлиб, улар Конституциявий ва Олий суд судьялари, Судьялар ассоциацияси вакили, Адвокатлар ассоциацияси вакили, ҳуқуқшунослик соҳасидаги илмий доиралар вакили, Коррупцияга қарши курашиш агентлиги вакили ҳамда жамоатчилик вакилидан шакллантирилади.

Апелляция комиссияси раиси комиссия таркибидаги вакиллар томонидан кўпчилик овоз билан сайланади.

Апелляция комиссиясини шакллантириш ва унинг фаолияти тартиби Низомда белгиланади.

18² -модда. Апелляция комиссиясига бериладиган шикоятлар

Апелляция комиссиясига қуйидаги масалалар бўйича шикоятлар берилиши мумкин:

Кенгашнинг қуйидаги қарорларига нисбатан:

номзоднинг тақдим этилган судьялик лавозимида номувофиқлиги тўғрисида;

номзодга такрорий танловда иштирок этиш ҳуқуқини сақлаб қолиш тўғрисида;

судьянинг ваколатларини тўхтатиб туриш ёки муддатидан олдин тугатиш тўғрисида.

18³-модда. Шикоят бериш муддатлари ва талаблари

Шикоят манфаатдор шахс томонидан шахсан ёки вакиллари орқали Кенгашнинг-моддада кўрсатилган қарори олинганидан сўнг уч кун ичида берилади.

Шикоятда уни берган шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми, аниқ манзили ва бошқа реквизитлар кўрсатилади.

Шикоятда шикоят қилинаётган қарорнинг ноқонунийлиги асосланиши, шикоят берган шахснинг барча сабаблари ва далиллари батафсил кўрсатилиши лозим.

Шикоят уни берган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Аноним шикоятлар кўриб чиқилмайди”.

21. Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгашининг 2024 йил 28 мартдаги 1887-сонли қарори билан тасдиқланган Судьялар олий кенгаши Регламентида судьялик лавозимида бўлишнинг энг юқори ёшини узайтириш мақсадга мувофиқ эмас деб топиш мезонларини аниқ белгилаш масаласини кўриб чиқиш.

22. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодекси 12-модда биринчи қисми қуйидаги мазмундаги иккинчи хатбоши билан тўлдириш таклиф этилади:

“Очиқ тартибда ўтказиладиган суд мажлисларининг аудио ва видео ёзувлари тегишли суднинг расмий веб-сайтида мажлис тугаганидан сўнг ўн иш куни ичида иш бўйича тарафлар учун эълон қилиниши шарт. Ёпиқ муҳокамалар ёки ёзувнинг эълон қилиниши давлат сири, тижорат сири, процесс иштирокчиларининг шахсий маълумотлари ёки қонунчиликка мувофиқ бошқа чекланган маълумотларни ошкор этишга олиб келиши мумкин бўлган ҳолатлар бундан мустасно”;

12-моддаси еттинчи қисми иккинчи хатбоши билан тўлдириш таклиф этилади:

“Иш суднинг ёпиқ мажлисида муҳокама қилинган ҳолларда, суд ёпиқ тарзда кўриш ёки эълон қилиш сабабларини асослаб бериши ва тегишли қарорни суднинг расмий веб-сайтида эълон қилиши шарт”.

III. Ҳуқуқни қўллаш амалиётининг самарадорлигини оширишга оид ташкилий-ҳуқуқий тавсиялар:

23. Судлар фаолиятида замонавий ахборот технологияларидан самарали фойдаланиш, одил судловнинг сифат ва тезкорлигини ошириш, инсон омили таъсирини камайтириш ҳамда суд қарорларининг асослилигини таъминлаш мақсадида 2026–2028 йилларга мўлжалланган “Суд фаолиятига сунъий интеллект технологияларини жорий этиш Концепцияси”ни қабул қилиш таклиф этилади.

Мазкур Концепция суд ишларини автоматлаштириш, ишларни тақсимлаш ва процессуал ҳужжатларни шакллантиришда сунъий интеллектдан фойдаланиш амалиётини кенгайтириш, суд қарорларини таҳлил қилиш ва ҳуқуқий претседентларни аниқлашда интеллектуал тизимларни жорий этиш, судьяларга ахборот-қувватлаш воситаларини яратиш, шунингдек суд жараёнларини рақамли кузатиш ва таҳлил қилиш имкониятларини кенгайтиришга қаратилган.

24. Судьялар мустақиллигини янада кучайтириш мақсадида:

а) судьяларни баҳолаш, уларни лавозимга тавсия этиш ва интизомий масалаларни кўриб чиқишда ҳолисликни таъминлаш учун тегишли суд раисларини судьялар малака ҳайъатларининг таркибига киритмаслик ёки уларни мазкур ҳайъатга раис этиб сайлаш амалиётини бекор қилиш;

б) судьяларни тайинлаш, лавозимга ўтказиш, рағбатлантириш ва интизомий жавобгарликка тортиш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилишда Судьялар олий кенгашининг институционал ролини кучайтириш, суд раисларининг мазкур жараёнларга таъсирини босқичма-босқич чеклаш;

в) судьяларнинг мустақил қарор қабул қилишига таъсир кўрсатишга қаратилган ҳар қандай аралашув ҳолатларини барвақт аниқлаш ва бартараф этиш мақсадида судьялар фаолиятига ноқонуний таъсир кўрсатиш ҳолатларини қайд этиш ва мониторинг қилишнинг махсус механизмини жорий этиш;

г) судьяларнинг профессионал мустақиллигини мустаҳкамлаш мақсадида судьялар учун узлуксиз касбий тайёргарлик ва малака ошириш тизимини такомиллаштириш, хусусан судьялар қарорларини асослаш, далилларга баҳо бериш ва инсон ҳуқуқлари стандартларини қўллаш бўйича махсус дастурларни кенгайтириш.

25. Судьялар мустақиллигини таъминлаш ҳамда коррупциявий хавфларни барвақт аниқлаш мақсадида Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Инспекция ҳамда ҳудудлардаги судьялар малака ҳайъатларининг ваколатларини қайта кўриб чиқиб, уларга судьяларнинг молиявий ҳолати ва мулкӣ манфаатларини мониторинг қилиш, шунингдек судьялар томонидан тақдим этилган даромад ва мол-мулк ҳақидаги декларацияларни текшириш ваколатларини бериш, шунингдек судьяларнинг даромадлари, мол-мулки ва мулкӣ манфаатлари тўғрисидаги маълумотларни мунтазам таҳлил қилиш ва текшириш механизмларини жорий этиш орқали судьялар фаолиятида юзага келиши мумкин бўлган коррупциявий хавфларни барвақт аниқлаш ва бартараф этиш.

26. Суд ҳокимиятининг институционал ва молиявий мустақиллигини мустаҳкамлаш мақсадида Судлар фаолиятини таъминлаш департаментини Олий суд ҳузуридан чиқариб, уни Судьялар олий кенгаши тасарруфига ўтказиш ҳамда унга Конституциявий суд фаолиятини таъминлаш ваколатини юклаш, шунингдек Судьялар олий кенгаши таркибида “Суд ҳокимияти бюджети масалалари бўйича қўмита” ташкил этиб, у орқали суд органларининг молиявий эҳтиёжларини ўрганиш, келгуси йил учун суд ҳокимияти бюджети лойиҳасини шакллантириш, уни Судьялар ҳамжамияти муҳокамасидан сўнг Вазирлар Маҳкамасига киритиш ва ҳукумат томонидан ўзгартирилмаган ҳолда давлат бюджети таркибида Олий Мажлис тасдиғига тақдим этиш тартибини жорий этиш.

27. Судьяларнинг моддий ва ижтимоий таъминотини барқарор ҳамда реал иқтисодий шароитларга мос ҳолда таъминлаш мақсадида судьялар лавозим маошини мустақил индексация қилиш механизминини жорий этиш, бунда судьянинг базавий лавозим маоши ҳар йили мамлакатдаги инфляция даражаси ҳамда иқтисодий ўсиш кўрсаткичларини инобатга олган ҳолда автоматик тарзда қайта ҳисобланиши ва ушбу тартиб қонунчилик билан кафолатланиши, индексация жараёнида базавий маош ўтган йилги миқдорга инфляция коэффиценти ҳамда иқтисодий ўсишнинг маълум улуши қўшилиши орқали аниқланиши, шу билан бирга судьянинг малака даражаси, кўп йиллик хизмат стажи ва фахрий унвонлари учун тўланадиган устамалар сақлаб қолиниши назарда тутилиши.

28. Судьялар ҳамжамияти ҳузурида “Судьяларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш махсус жамғармаси”ни ташкил этиш таклиф этилади. Жамғарма судьяларнинг фавқулодда эҳтиёжларини (касаллик, ногиронлик ва б.) қоплашга хизмат қилиб, ихтиёрий бадаллар, давлат субсидиялари ва грантлар ҳисобидан шакллантирилади. Уни бошқариш Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Кузатув кенгаши томонидан шаффофлик тамойиллари асосида амалга оширилиши белгиланади.

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES
DSc. 24/2025.27.12.Yu.01.01 AT THE LAW ENFORCEMENT ACADEMY
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

LAW ENFORCEMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ATAJANOV AZIZBEK ABDIMALIKOVICH

**GUARANTEES OF THE INDEPENDENCE OF JUDGES IN THE
IMPLEMENTATION OF JUSTICE
THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES**

12.00.07 - Judicial Authority. Prosecutorial supervision. Organization of law enforcement activity. Advocacy

Dissertation abstract of doctor of science (DSc) in law

Tashkent - 2026

The topic of the Doctor of science (DSc) dissertation was registered by the Higher Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan under NoB2024.3.DSc/Yu339

The doctoral dissertation is prepared at the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan.

The abstract of the dissertation was posted in three (uzbek, russian, english (resume)) languages on the website of the Scientific Council (www.proacademy.uz) and Information educational portal «ZiyoNet» (www.ziynet.uz).

Supervisor:

Aripov Dilshod Urinbayevich

Doctor of Science in Law, Professor

Official opponents:

Mamasiddikov Muzaffarjon Musajonovich

Doctor of Science in Law, Professor

Suyunova Dilbar Zholdasbayevna

Doctor of Science in Law, Professor

Shodiev Gulom Makhmatovich

Doctor of Science in Law, Dotsent

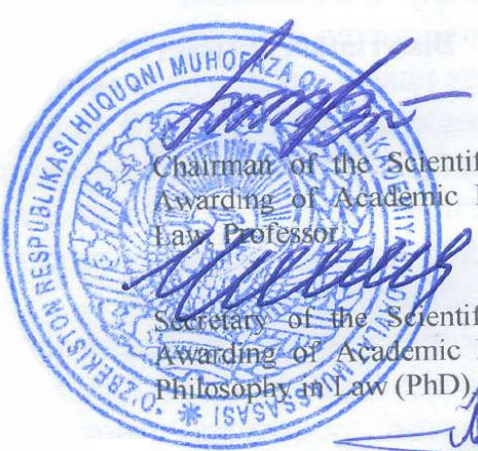
Leading organization:

Training institute for lawyers

The defense of the dissertation will be held on 12 avgust, 2026 at 10:00 at the meeting of the Scientific Council DSc.24/2025.27.12.Yu.01.01 of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan (Address: 100047, Tashkent, Yunusabad district, Rixsiliy street, 9. Tel./fax: (99871) 202-04-96; e- mail: info@proacademy.uz).

The dissertation can be found at the Information and Resource Center of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan (registered under No. 89). (Address: 100047, Tashkent, Yunusabad district, Rixsiliy street, 9. e- mail : info@proacademy.uz).

The abstract of the dissertation is distributed on 30 th of July, 2026.
(Registry protocol No. 07 of 30 th of July, 2026).

Aminjonova M.A.
Chairman of the Scientific Council for the
Awarding of Academic Degrees, Doctor of
Law, Professor

Kuchkarov Kh.A.
Secretary of the Scientific Council for the
Awarding of Academic Degrees, Doctor of
Philosophy in Law (PhD), Associate Professor

Odinaev A.S.
Chairman of the Scientific Seminar at
Scientific Council for Awardin Academic
Degrees, Doctor of Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of DSc thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. Ensuring the independence of the judiciary is recognized as one of the most pressing issues for countries around the world. The insufficient guarantee of judicial independence negatively affects the full implementation of justice in various countries. This situation manifests itself in the presence of political influence in the processes of appointment (election) and dismissal of judges, insufficient material support and social protection of judges, and incomplete ensuring of their immunity and security. International observers note that cases of various forms of influence on the activities of judges are encountered even in countries with legal democratic traditions. According to data from the World Justice Project (WJP), a declining trend in the Rule of Law Index was observed in 59% of countries in 2023, 57% in 2024, and 68% in 2025; the lack of adequate judicial independence is cited as one of the primary reasons for this decline.

In the world, issues of ensuring the independence of judges in the administration of justice, strengthening its institutional, procedural, and personal guarantees, eliminating political, administrative, and economic factors directly or indirectly influencing the activities of judges, as well as ensuring the financial independence of the judiciary, are recognized as one of the priority areas for building a legal state and a democratic society. At the same time, special attention is paid to a comprehensive study of organizational and legal problems aimed at strengthening the status of judges, improving the procedures for their selection and appointment, ensuring a balance between the immunity and responsibility of judges. At the same time, strengthening public confidence in the judiciary by increasing the openness, transparency, and accountability of the judicial system, introducing modern information and communication technologies and electronic judicial mechanisms to ensure the independence of judges, strengthening guarantees aimed at ensuring the financial stability of the activities of courts, as well as studying the legal and ethical aspects of the use of artificial intelligence technologies (AI) in judicial practice, is of great scientific and practical importance.

One of the priority areas of judicial and legal reforms in our country is ensuring the independence of judges, which is recognized as the main condition for building a state governed by the rule of law. The fact that a judge is not subordinate to anyone other than the law and has complete independence in decision-making is an important guarantee that strengthens citizens' trust in justice. However, despite the large-scale reforms being carried out, it is observed that legal guarantees aimed at ensuring the independence of judges have not yet been fully formed. According to the results of a sociological survey conducted among judges, 71% of them noted that the mechanisms for protecting the immunity of judges are insufficient, and 33% noted that their immunity was violated during their activities¹. This situation negatively affects the strengthening of public confidence in the activities of the courts and the impartial and unbiased administration of justice, which is reflected in international rankings. According to the Rule of Law Index, our country's indicator has declined in recent years and dropped from the current 78th place to 83rd place

¹ Results of the 2025 anonymous survey on ensuring the inviolability of judges

in 2024², the results of the 5th round of monitoring of the Organization for Economic Co-operation and Development noted the insufficiency of procedural guarantees of justice for judges³. At the same time, the Presidential Decree of the Republic of Uzbekistan approving the «Uzbekistan–2030» Strategy (2025) establishes tasks to prepare draft laws «On the Status of Judges», «On the Bodies of the Judges’ Community», as well as to improve the procedure for reviewing candidates for the positions of judges of the Constitutional Court and the Supreme Court, and for membership in the Supreme Judicial Council by the Senate of the Oliy Majlis, which in turn necessitates⁴ the development of scientifically substantiated conclusions, proposals, and recommendations aimed at further strengthening the legal mechanisms ensuring judicial independence.

In particular, this framework includes the Laws of the Republic of Uzbekistan «On Courts» (2021), «On the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan» (2017), and «On the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan» (2021), as well as Presidential Decrees «On Additional Measures to Further Improve the Activities of Courts and Enhance the Effectiveness of Justice» (2020), «On Measures to Ensure the Genuine Independence of Judges and Increase the Effectiveness of Preventing Corruption in the Judicial System» (2020), «On Measures to Fundamentally Improve the System of Financing the Activities of Judicial Bodies» (2021), «On Additional Measures to Further Expand Access to Justice and Improve the Efficiency of Court Activities» (2023), «On Additional Measures to Effectively Organize the Administration of Justice» (2023), «On Additional Measures to Increase Access to Justice through the Introduction of Artificial Intelligence Technologies into Court Activities and to Improve the Material and Technical Support of the Judicial System» (2025), «On Measures to Fundamentally Improve the System of Training Highly Qualified Personnel in the Field of Justice» (2025), and «On Measures to Increase the Efficiency and Transparency of the Activities of the Bodies of the Judges’ Community and Further Strengthen Guarantees of Judicial Independence» (2025), as well as the Resolution «On Measures to Digitalize the Activities of Judicial Authorities» (2020) and other related legal acts. The implementation of the tasks set forth in these normative legal instruments is, to a certain extent, supported by the findings and conclusions of this dissertation research.

The dependence of the research on the priority areas of development of science and technologies in the country. This dissertation has been carried out in accordance with the priority area of development of science and technology of the Republic, namely the formation of a system of innovative ideas and the ways of their implementation in the social, legal, economic, cultural, and spiritual-educational development of an information-oriented society and a democratic state.

Review of foreign scientific research on the theme of the dissertation⁵. Scientific research on the principles of ensuring the independence of judges, international standards of basic rights and obligations and professional responsibility of judges, the introduction of financial and institutional guarantees in the activities

² <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/factors/2024/Uzbekistan/>

³ Базовый отчет пятого раунда мониторинга антикоррупционных реформ в Узбекистане © OECD 2024

⁴ Decree of the President of the Republic of Uzbekistan, от 30.01.2025 г. № DP-16

⁵ <https://surl.li/rpncgw>, <https://surl.li/ifrfar>, <https://surl.li/fgnatc>

of the judiciary, and the separation of judges from other branches of government is carried out in international organizations, higher educational institutions and research centers of developed foreign countries, including the United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (Geneva), International Association of Judges (Austria-Italy), Consultative Council of European Judges (France), Venice Commission of the Council of Europe (France), International Commission of Jurists (Switzerland), European Network of Councils for the Judiciary (Brussels), Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law (Germany), Harvard Law School - Rule of Law Program (USA), Pontificia Universidad Católica de Chile (Chile) and Chuo University Graduate School of Law (Japan), L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan).

In international organizations, leading scientific centers and higher educational institutions of the world, the following scientific research results have been achieved, based on the experience of the constitutional reforms of Great Britain, it is proposed to introduce independent selection commissions (Judicial Appointments Commission), which limit political influence in the appointment of judges, to make the appointment process transparent, and to clearly separate the judiciary from the legislative and executive branches (UCL Constitution Unit, University College London). It is proposed to strengthen the model of internalization of ethics not only through law, but also through systematic training and professional training of judges, thereby increasing internal independence and impartiality (Chuo University Graduate School of Law, UNAFEI, Japan). The L.N.Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan) put forward proposals for transforming the process of appointing and promoting judges into a meritocratic, non-party-influential system and adapting the material guarantees of judges to European standards.

The extent of the study of the research problem. A number of legal scholars in Uzbekistan have conducted scientific research to varying degrees on the issues of ensuring the independence of the judiciary and judges. Specifically, F.F.Mukhitdinova and D.U.Aripov investigated the theoretical and legal foundations of judicial independence, while B.Kh.Pulatov, J.Kh.Abdurakhmonkhodjaev, T.B.Safarov, and M.Madaminov examined the organizational and legal aspects of judicial activity, including the appointment, dismissal, and liability of judges. Furthermore, B.U.Jamolov, M.M.Mamasiddikov, and B.A.Muminov analyzed the legal status of judges, the transparency of their activities, and their material and social guarantees. Finally, B.I.Ismailov, O.R.Sulaymonov, E.K. Sabirov, and D.Kh.Abdukodirov focused on a comparative-legal and institutional analysis of international standards regarding judicial independence, anti-corruption measures, and ensuring the openness of court activities.

It can be recognized that the content and essence of the independence of the judiciary have been comprehensively scientifically researched by scientists of the CIS member states, especially the Russian Federation. In particular, T.G.Morshakova, L.V.Tumanova, I.Ya.Foynitsky, V.A.Rzhevsky, E.V.Burdin, N.M.Chepurnova, L.E.Vinogradova, D.A.Burdin, D.A.Lipinsky, K.K.Atbekov, B.D.Kakeshov, A.M.Abilkairov, I.V.Mikhailov, V.I.Rudnev, T.N.Fedeneva, M.I.Kleandrov, V.E.Levchenko, I.R.Latipova, V.P.Ocheredko, N.D.Kovbenko, A.A.Guseynov, A.A.Cherevko, R.S.Abdulin, A.A.Kaygorodov, S.R.Abdullina, P.I.Kiselev, Yu.S.Koreneva, E.V.Kazakova, A.F.Izvarina, B.V.Sangadzhiev,

E.G.Strebkova, M.V.Chizhov, M.A.Umarova, T.V.Parshina, and other scholars have carried out a considerable body of research on the legal nature of the independence of courts and judges. This demonstrates the exceptionally high level of scholarly interest in the issues encompassed by the present research topic.

Among foreign scientists Rafał Mańko, John Ferejohn, Anja Seibert-Fohr, Lynn Lopucki, O.Boryslavska, Stephen B.Burbank, Barry Friedman and others conducted scientific research within the framework of the topic.

However, in our country, the theoretical and practical foundations of guarantees ensuring the independence of judges in the administration of justice, especially issues related to their organizational and legal improvement and increasing their effectiveness, have not been specifically studied as an object of scientific research in a monographic form based on modern development trends and requirements.

Relation of the dissertation's theme to the scientific-research work of higher education institution where it was implemented. The topic of the dissertation was approved at the meeting of the Council of the Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan on January 7, 2023 (protocol No. 90-T) and included in the program of research plans of the Academy.

The aim of the research is to develop proposals and recommendations on the theoretical and practical issues of guarantees for ensuring judicial independence in the administration of justice.

The tasks of the research:

- theoretical substantiation of the role and importance of judicial independence in ensuring justice, research of its legal nature and principles;

- analyze the types of guarantees ensuring the independence of judges (political, economic, legal, organizational, social) and reveal their interdependence and impact;

- to show the stages of historical formation and development of ensuring the independence of judges in our country, to assess existing legislation and practice;

- study of international standards and regulatory documents on guarantees of judicial independence, analysis of the role of international ratings and indices in ensuring judicial independence;

- identification of threats affecting the independence of judges, such as corruption, the influence of the executive branch, material and social factors, and justification of ways to eliminate them;

- scientific and theoretical disclosure of the role and effectiveness of judicial ethics, the system of professional development and ensuring the safety of judges as a guarantee of judicial independence;

- scientific and theoretical disclosure of the institutional role and significance of judicial community bodies in ensuring the independence of judges, as well as the definition of organizational and legal measures aimed at strengthening their independence;

- scientific and theoretical coverage of the importance of the use of digital technologies, including artificial intelligence, in judicial activity in ensuring the independence of judges, as well as analysis of their role in increasing the efficiency and transparency of justice;

- identification of factors hindering the financial independence of the judiciary, preparation of proposals for their elimination;

conducting a comparative analysis of national legislation and law enforcement practice with international experience in order to improve the guarantees ensuring the independence of judges in the administration of justice, and on this basis, developing scientifically and theoretically substantiated proposals and recommendations.

The object of the research is the system of social and legal relations aimed at ensuring the independence of judges in the process of administering justice.

The subject of the research the subject of the research is national legislation regulating the guarantees of the independence of judges, its application practice, international and foreign experience, as well as scientific and theoretical approaches to this issue.

Research methods. The study employs scientific methods of cognition, including the historical method, logical-legal analysis, formal analysis, observation, comparative legal and systemic analysis, statistical methods, analysis and synthesis, induction and deduction, as well as sociological surveys and the examination of expert opinions.

The scientific novelty of the research is as follows:

It is substantiated that the removal of a judge from the consideration of a specific case, the suspension of a judge's powers, or the transfer of a judge to another position may be carried out exclusively on the grounds and in accordance with the procedure established by law, and that the judiciary must operate in complete independence from the legislative and executive branches, political parties, and other institutions of civil society;

It is justified that judicial proceedings should be conducted entirely in electronic form on the basis of modern information technologies, that parties and other participants in proceedings should be provided with electronic access to all case-related materials, that court hearing minutes should be generated in real time in textual form with the assistance of artificial intelligence, and that drafts of judicial acts should be formed automatically;

Scientifically grounded proposals are put forward aimed at ensuring that judges are free from various forms of influence by local authorities and political structures, guaranteeing that judges rely exclusively on constitutional and legal norms when making decisions, and securing the full practical implementation of the principle of separation of powers;

It is substantiated that candidates for the positions of chairpersons and deputy chairpersons of inter-district, district, and city courts should be selected from among judges on the basis of clear criteria through open and competitive selection procedures;

It is substantiated that guarantees must be provided to ensure a judge's right to defence during the consideration of disciplinary proceedings against him or her;

It is substantiated that the grounds for holding judges disciplinarily liable must be defined on the basis of clear and transparent criteria.

Practical results of the research include the following:

The draft Law «On the Status of Judges» has been developed, justifying the regulation of judicial status within a single unified framework. The draft establishes legal guarantees regarding membership in the judicial community, strengthens guarantees of judicial independence, and introduces the status of a retired judge. By

defining the legal, financial, and social guarantees for retired judges, the law aims to further encourage judges to make independent and impartial decisions;

It is substantiated that a draft Law «On the Bodies of the Judges' Community of the Republic of Uzbekistan» should be developed, including proposals concerning the system of bodies of the judges' community, their areas of activity, judges' conferences, qualification boards of judges, the Supreme Judicial Council, and the legal status and powers of other relevant bodies;

Authorial definitions are proposed for the concepts of «judge», «judicial independence», «status of a judge», «judicial immunity», «legal liability of a judge», «disciplinary liability of a judge» and «civil liability of a judge»;

The necessity of limiting the nomination of candidates for the positions of chairmen of the Higher Qualification Collegium of Judges, chairmen of qualification collegiums of judges on the ground, that is, the chairman of the Supreme Court for the chairmanship of the Higher Qualification Collegium, chairmen of qualification collegiums of regional and equivalent courts for the chairmanship of these regional and equivalent courts, has been substantiated;

ensuring the irreplaceability of judges, establishing the procedure for bringing them to disciplinary responsibility by various bodies of the judicial community, assessing the activities of judges based on quality indicators, professional skills and personal qualities, as well as the need to strengthen the norms providing for the limitation of the powers of the President in the appointment of judges to the position in the Law «On the Status of Judges» was scientifically substantiated;

in order to improve the fight against corruption in the judicial system, proposals have been substantiated to include Chapter 3¹ entitled «Procedure for Considering Complaints in the Appeals Commission» in the Law «On the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan»;

It is substantiated that the election of the chairman of the High Judicial Council from among the members of the Council by secret ballot serves to ensure the true independence and internal autonomy of the judiciary, the election of the composition of the Council by the Senate on the proposal of the President in the current procedure creates the possibility of preserving the influence of the executive branch in the judicial system;

it has been scientifically substantiated that, within the framework of judicial immunity, procedural measures such as entering, inspecting, or searching a judge's residence or office, intercepting telephone communications, and seizing correspondence or personal documents may be carried out only pursuant to a court order;

in cases of detention of a judge on suspicion of committing an offense, the necessity of establishing the obligation to immediately notify the High Judicial Council of the Republic of Uzbekistan from the moment of detention, with copies of the documents that served as the basis for the detention, attached;

The necessity of strengthening in legislation the requirements for persons elected and appointed to the positions of chairman of the court and deputy chairman of the court was legally substantiated.

Reliability of the research results. The results obtained in this study were developed based on the norms of international law, foreign experience, and theoretical and methodological doctrines. Sociological surveys, statistical indicators,

and judicial practice materials conducted among 1 220 judges and 1 100 citizens were collected, summarized, and analyzed from official sources. Also, national legislation in this area has been systematically studied from the point of view of law enforcement practice and officially approved by relevant documents. The conclusions, proposals, and recommendations of the scientific work have been tested, and their results have been published in leading national and foreign scientific publications. The obtained reliable results have been approved by the authorized state authorities and put into practice.

The scientific and practical significance of the results of the research. The scientific significance of the research results lies in the fact that the scientific and theoretical conclusions, practical proposals and recommendations developed in it can be used in scientific activities to ensure guarantees of the independence of judges, in the process of lawmaking, in law enforcement practice, in the activities of courts and the improvement of national legislation. These results will also serve as a practical basis for the preparation of textbooks, study guides, commentaries on laws, enrichment of the educational process in the field of judicial independence and justice, and conducting scientific research in this area.

The practical significance of the research results is determined by the possibility of their use in legislative activity, in particular, in the preparation of normative legal acts aimed at strengthening the guarantees of judicial independence, making amendments and additions to them, improving law enforcement practice, as well as in the educational process in higher and specialized legal educational institutions.

Implementation of the research results. The scientific results obtained in the research work were used in:

the proposal that the judiciary acts independently of the legislative and executive authorities, political parties, other civil society institutions, that judges are not accountable for certain cases, and that the removal of a judge from the consideration of a certain case or suspension of his powers, transfer to another position may be allowed only in the manner and on the grounds established by law, was used in the development of paragraphs 1 and 4 of Article 3 of the Law of the Republic of Uzbekistan dated June 9, 2025 No. ZRU-1067 «On amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Uzbekistan aimed at strengthening the guarantees of the activities of courts and the rights and freedoms of citizens in connection with the adoption of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in a new edition». (Act of the Committee on Combating Corruption and Judicial and Legal Issues of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 04/5-08/4432 dated November 7, 2025). This proposal is reflected in Articles 1 and 9 of the Law of the Republic of Uzbekistan «On Courts», which served to strengthen the right to justice at the constitutional level and guarantee the independence of the judiciary in accordance with international standards;

proposals for conducting court cases fully electronically using modern information technologies, preparing court session minutes in the form of text in real time using artificial intelligence, and automatic formation of draft court documents were used in the development of paragraphs «a, v, g, z» of paragraph 3 of Chapter II of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated August 21, 2025 No. UP-140 «On additional measures to increase the level of access to justice

and improve the material and technical support of the judicial system by introducing artificial intelligence technologies into the activities of courts». (Act No. 08/421-25 of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated September 13, 2025). This proposal is aimed at increasing the efficiency of courts and ensuring transparency and efficiency, ensuring the consistency of judicial and legal reforms and strengthening citizens' trust in justice;

proposals for strengthening the independence of the judiciary, ensuring the independence of judges from local political influences, and ensuring their subordination only to the Constitution and laws and the principle of separation of powers were used in the development of the draft law of the Republic of Uzbekistan No. ZRU-943 dated 14.08.2024 «On Amendments and Additions to Certain Legislative Acts of the Republic of Uzbekistan aimed at strengthening the guarantees of the independence of the judiciary, informing the public about the activities of courts, and ensuring uniform judicial practice». (Act No. 84-21 of the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan dated March 12, 2025). This proposal serves to strengthen the independence of the judiciary, exclude the influence of local authorities on the activities of the courts, and complies with international standards for ensuring the independence of the judiciary;

the proposal to establish a procedure for selecting candidates for the positions of chairpersons of interdistrict, district, and city courts, as well as their deputies, through an open competition among judges based on clearly defined criteria was used in the development of subparagraph «b» of paragraph 2 of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated November 24, 2025, No. PF-227, «On Measures to Increase the Effectiveness and Transparency of the Activities of Judicial Community Bodies and to Further Strengthen Guarantees of Judicial Independence» (certificate of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2025, No. 08/421-25). This proposal provides for the selection of candidates for the positions of chairpersons of interdistrict, district, and city courts and their deputies through an open *конкурс* based on clear professional criteria and serves to ensure objectivity in the formation of judicial leadership positions.

the proposal aimed at ensuring the right to defense in the consideration of disciplinary proceedings against judges was used in the development of subparagraph «a» of paragraph 14 of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated November 24, 2025, No. PF-227, «On Measures to Increase the Effectiveness and Transparency of the Activities of Judicial Community Bodies and to Further Strengthen Guarantees of Judicial Independence» (certificate of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2025, No. 08/421-25). This proposal is intended to safeguard judges' right to defense during disciplinary proceedings and contributes to strengthening guarantees of judicial independence by enhancing procedural safeguards.

the proposal to define the grounds for disciplinary liability of judges on the basis of clear criteria was used in the development of subparagraph «g» of paragraph 14 of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated November 24, 2025, No. PF-227, «On Measures to Increase the Effectiveness and Transparency of the Activities of Judicial Community Bodies and to Further Strengthen Guarantees of Judicial Independence» (certificate of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2025, No. 08/421-25). This proposal is aimed at

establishing the grounds for disciplinary liability on the basis of clearly defined and predetermined criteria, limiting arbitrariness and subjective approaches, ensuring objectivity in decision-making, and strengthening guarantees of judicial independence.

Approbation of the results of the research. The research results were discussed and tested at 4 scientific and practical conferences, including 2 international and 2 national conferences.

Publication of the research results. A total of 25 scientific works has been published on the topic of the dissertation, including 1 monograph. 20 scientific articles were published in journals recommended by the Higher Attestation Commission for the publication of the main scientific results of dissertations, of which 18 were published in national journals and 2 in a foreign journal. In addition, 4 articles and theses were published in conference proceedings, including 2 international and 2 national publications. Structure and scope of the dissertation.

The structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, four chapters, a conclusion, a list of references and appendices. The volume of the dissertation is 276 pages.

MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The introduction highlights the relevance and demand for the topic of the dissertation, the connection of the research with the main priority areas of science and technology development of the republic, a review of domestic and foreign scientific research on the topic of the dissertation, the degree of study of the problem, the connection of the dissertation topic with the research work of the higher educational institution where the dissertation was carried out, the goals and objectives, object and subject of research, methods, scientific novelty and practical results, reliability of research results, scientific and practical significance, implementation, approbation, publication of results, volume and structure of the dissertation.

The first chapter of the dissertation, titled «Theoretical-legal analysis and epistemological characterization of judicial independence», provides a scientific analysis of the essence of judicial independence, the social necessity of ensuring it, the status of judges, and their legal guarantees. It also examines the stages of development of an independent judicial system in our country and the issues of ensuring judicial independence based on international legal standards. The author explores the concept of judicial independence from a legal and theoretical perspective, interpreting it not merely as a procedural rule or freedom in decision-making during court sessions, but as a core constitutional principle of a democratic state governed by the rule of law. Furthermore, the author systematically analyzes existing scholarly views on judicial independence, conceptually categorizing them into three primary scientific schools of thought: the **classical (institutional)**, the **procedural-functional**, and the **subjective-ethical approaches**.

The dissertation examines the opinions of a number of scholars (Sh.Montesquieu, N.S.Kalinina, S.Poznischev, L.K.Savyuk, K.F.Gutsenko, F.F.Mukhitdinova, D.U.Aripov, M.Najimov, Sh.Saydullayev, V.A.Chetvernin, V.A.Rzhevskiy, N.M.Chepurnova, A.V.Smirnov and others) on the specific features of the independence of judges and distinguishes the presence of specific political,

economic, social, and legal features of judicial independence from the activities of other government bodies. It has also been substantiated that judicial independence should not be compartmentalised into separate types of activity; rather, it manifests itself in the exercise by a judge of all procedural powers relating to the administration of justice, on the basis of legal and institutional guarantees, free from external and internal pressure, and in accordance with the judge's inner conviction.

The author divides the legal guarantees ensuring the independence of a judge into material and procedural types. Material guarantees include the subordination of judges only to the law and the Constitution, their non-dismissal from office during their term of office, prohibition of interference in the activities of judges, material and social security, financial guarantees, and immunity to the status of a judge. As procedural guarantees, it is noted that judges make independent decisions within the framework of the law, their decisions are reviewed only by a higher court in the prescribed manner, the transfer of cases to another judge is strictly regulated by law, and liability for interference in court cases is established. In the author's opinion, only guarantees enshrined in law can ensure the genuine functioning of judicial independence.

In addition, this chapter provides a step-by-step analysis of the reforms aimed at ensuring judicial independence in Uzbekistan.

The first stage (1991–2001) was characterized by the establishment of the legal foundations of judicial independence. During this period, the Constitution and the Law «On Courts» were adopted; by the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated July 30, 1999, the Commission under the President of the Republic of Uzbekistan on Issues Related to the Selection and Appointment of Judges was established; and by Resolution No. 323-II of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated December 7, 2001, the Regulation on Qualification Boards of Judges was approved.

The second stage (2001–2016) was marked by the specialization of the judicial system and the improvement of legislation. In this period, the revised version of the Law «On Courts» adopted in 2001 introduced the specialization of courts into criminal and civil jurisdictions, while the system of Economic Courts was separated into an independent branch. In 2002, a separate Department responsible for the enforcement of judicial decisions was established. In 2004, supervisory functions that contradicted the principle of judicial independence were abolished, and the Fund for the Development of Courts and Justice Bodies was created to strengthen the material and technical base of the judiciary. Beginning in 2008, with the abolition of the death penalty and the transfer of the authority to sanction detention to the courts, the institution of habeas corpus was introduced, elevating the role of the judiciary in supervising the executive branch and protecting human rights to a qualitatively new level.

The third stage (2017–2021) became a period of radical judicial reform and institutional renewal. By Presidential Decree No. PF–4850 dated October 21, 2016, a phased judicial tenure system (5 years, 10 years, and indefinite tenure) was introduced, and within the framework of the habeas corpus institution, powers such as authorizing exhumation and the seizure of postal and telegraphic correspondence were transferred to the courts. In 2017, the system of Administrative Courts, responsible for resolving disputes involving public authorities, was established.

Furthermore, by the Law of the Republic of Uzbekistan No. 427 dated April 6, 2017, and Presidential Decree No. PF–4966, the independent Supreme Judicial Council was created. On July 28, 2021, a new version of the Law «On Courts» was adopted, strengthening anti-corruption measures and transparency within the judicial system. The introduction of the «E-SUD» system digitalized court proceedings and elevated judicial independence to a new level in legal, technological, and professional terms.

The fourth stage (from 2021 to the present) marks a qualitatively new era aimed at increasing the efficiency of justice and fully ensuring judicial independence. From January 1, 2021, regional civil, criminal, and economic courts were merged into unified regional courts while preserving judicial specialization. Within the framework of the 2023–2026 Strategy, measures were undertaken to digitalize the judicial system, including the introduction of artificial intelligence technologies, as well as to ensure the financial independence of judges. By Presidential Decree No. PF–89 dated June 10, 2024, the position of investigating judge was introduced in order to strengthen judicial oversight over investigations. Furthermore, by Presidential Decree No. PF–227 dated November 24, 2025, the principle of security of tenure — one of the most important elements of judicial status — was fully aligned with constitutional and international standards. The chapter also emphasizes the implementation of measures aimed at the full digitalization of court activities, the introduction of artificial intelligence technologies, the improvement of interagency electronic data exchange, the expansion of opportunities for remote participation in court hearings, and the strengthening of the financial independence of judges.

At the end of the chapter, the author concludes that the formation of a truly independent judiciary is possible only if institutional guarantees (independence of judicial bodies and the judicial community) and personal guarantees (independence of the judge from internal and external influence) are implemented in harmony in ensuring the independence of judges. Judicial independence is assessed as the main guarantee of ensuring the rule of law, and its provision is crucial for establishing justice in the country, strengthening citizens' trust in the courts, and developing democratic processes.

The second chapter of the dissertation is entitled «Legal and Organizational Foundations for Ensuring Judicial Independence in the Administration of Justice». This chapter provides a comprehensive analysis of the formation of the judicial corps, the status of judges, their material and social support, security and immunity, the legal liability of judges, as well as the digitalization of court activities.

In the course of the research, the author conducts a comparative analysis of the works of a number of legal scholars, including Yu.N.Safonenko, R.S.Khismatullin, F.A.Voskresensky, A.V.Timchenko, M.I.Kleandrov, B.I.Ismoilov, as well as Murray Gleeson and Sandra Day O'Connor, and presents his own conclusions. For example, regarding the issue of the legal liability of judges, the author supports Gleeson's view that transparent and fair procedures concerning judges are essential, and substantiates the need to strengthen the relevant legal mechanisms in domestic practice. Supporting Sandra Day O'Connor's position on the necessity of maintaining a balance between judicial independence and accountability, the dissertation author proposes further clarification of the procedures governing judicial responsibility and disciplinary measures against judges.

This chapter also addresses the issue of the material and social support of judges. The author emphasizes that adequate salaries, social guarantees, official housing, and pension provision for judges constitute practical guarantees of judicial independence, and advances proposals aimed at bringing national legislation closer to international standards in this regard.

The author evaluates the procedural guarantees of judicial independence in the administration of justice as an essential condition for ensuring judicial independence, emphasizing that their function is not limited merely to guaranteeing the lawful adoption of judicial decisions, but also extends to ensuring justice itself. Supporting Professor V.E.Levchenko's view that the confidentiality of judicial deliberations and the legally established voting procedure are fundamental elements of judicial independence, the author advances the idea that the procedural guarantees of judicial independence constitute a set of legal norms and mechanisms designed to ensure the independence and impartiality of judges in the administration of justice.

The researcher substantiates that such guarantees as the existence of clearly defined legal grounds for the review of judicial decisions, the prohibition against unjustified annulment or alteration of decisions by higher courts, and the existence of procedures predetermined by procedural legislation create the necessary conditions for judges to render decisions solely on the basis of the law and their inner conviction.

Thus, this chapter contains not only theoretical analysis, but also scientific discussion and comparative research through which practical recommendations have been developed for improving the legal, organizational, and material foundations of judicial independence, strengthening the system of legal liability and social protection of judges, digitalizing court activities, and enhancing the requirements of professional ethics.

The third chapter of the dissertation, entitled «Legal Characteristics of Institutions and Mechanisms Facilitating the Ensuring of Judicial Independence», provides a scholarly analysis of the institutional, organizational, and legal foundations for ensuring judicial independence. According to the author, judicial independence acquires real meaning not merely as a constitutional principle, but only when implemented through a system of practical guarantees. Therefore, the chapter comprehensively examines such issues as the activities of judicial self-governing bodies, mechanisms for eliminating corruption-related factors, judicial ethics, ensuring public participation, and the digitalization of the judicial system.

Through an analysis of the views of legal scholars such as I.P.Ocheredko, N.D.Kovbenko, O.V.Romanovskaya, and M.I.Kleandrov, the role of judicial community bodies in the organization and administration of court activities is examined. The author characterizes judicial community bodies, unlike ordinary public associations, as institutional structures based on mandatory membership. According to the researcher, a judicial community body is an institutional-professional structure established on the basis of national legislation and international standards by judges themselves for the purpose of improving the legal, ethical, and organizational foundations of their professional activities, ensuring the institutional independence of the judiciary, exercising collective self-governance, and lawfully representing the interests of judges.

The constitutional status of the Supreme Judicial Council is also analyzed, with its functions classified into such areas as the formation of the judicial corps, ensuring judicial independence and immunity, reviewing disciplinary cases, and combating corruption. In the author's opinion, the process of forming the Supreme Judicial Council should be carried out democratically through secret voting procedures.

Despite acknowledging the effectiveness of the existing organizational and legal framework, the dissertation author emphasizes the persistence of corruption-related factors within the judicial system and classifies them as follows:

- pressure exerted on judges by various branches of government;
- the influence of economic interests on judicial decisions;
- insufficient transparency in the appointment and reappointment of judges.

According to the author, corruption within the judicial system is not limited merely to the activities of court personnel, but constitutes a complex socio-legal phenomenon that affects relationships and decision-making processes throughout the entire judicial system. The dissertation analyzes statistics on corruption-related crimes committed by judges during the period 2016–2025 and concludes that systematic measures are necessary to prevent such offenses. In this regard, the author advances proposals such as establishing clear and transparent criteria for the selection and appointment of judges, introducing procedures for appealing decisions of the Supreme Judicial Council, and implementing mechanisms for the public disclosure of judges' assets and income declarations.

The author also analyzes, on the basis of the opinions of legal scholars, the importance of compliance with judicial ethical rules in ensuring the quality of justice. The dissertation develops original definitions of the concepts of «judicial ethics» and «judicial etiquette». The author concludes that it is necessary to strengthen professional ethical standards for judges and to ensure their regular instruction through professional development courses. Furthermore, special attention is given to the need to modernize the judicial education system in accordance with contemporary requirements, train young legal professionals, and improve their moral and ethical standards.

The dissertation also examines the legal foundations for ensuring public participation in court activities and analyzes the concepts of «openness», «publicity», and «transparency», revealing their distinguishing features. In particular, the researcher differentiates between the concepts of «openness of judicial activity» and «transparency of judicial activity», concluding that «transparency» implies the public disclosure of judicial decisions and other court documents, as well as the openness of other information concerning court activities, whereas «openness» refers to the possibility for persons who are not participants in the proceedings to attend court hearings. Based on this distinction, the author emphasizes that the «transparency of judicial activity» constitutes an integral component of the broader concept of the «openness of judicial activity». The dissertation further substantiates the necessity of introducing a new chapter entitled «Openness of Judicial Activity» into the Law «On Courts».

The author also studies public participation in court activities by dividing it substantively into two forms — internal and external participation — and concludes that strengthening public oversight increases public confidence in the administration of justice.

Thus, the chapter provides a comprehensive analysis of the institutional guarantees and mechanisms for ensuring judicial independence and develops proposals aimed at their improvement, including the adoption of a Law “On Judicial Community Bodies,” strengthening transparency in the formation of the judicial corps, introducing mechanisms for the early detection of corruption among judges, institutionalizing public participation, and implementing digital technologies within legislation.

The fourth chapter of the dissertation, entitled «**Prospects for Improving Judicial Independence on the Basis of International Standards**», analyzes the role of international standards in ensuring judicial independence, the practice of assessing the rule of law through international rankings and indices, as well as issues related to improving institutional, individual, financial, and procedural guarantees on the basis of advanced foreign experience. According to the author, the independence of the judiciary should be ensured not only through national legislation, but also in accordance with international legal norms.

According to the dissertation author, the concept of «international standards on judicial independence» refers to the system of international legal norms, principles, and requirements aimed at ensuring judicial immunity and fair administration of justice.

Analyzing the views of legal scholars such as E.V. Burdina, M.I. Kleandrov, Yu.A. Dmitriev, A.F. Izvarina, Kh.T. Odilqoriev, B.A. Mo‘minov, D.U. Aripov, G.F. Shershenovich, R.O. Sulaymonov, and others, the author classifies international instruments reflecting guarantees of judicial independence according to their legal force and binding nature as follows:

Universal international acts: the Universal Declaration of Human Rights adopted by the United Nations General Assembly in 1948; the International Covenant on Civil and Political Rights adopted in 1966; the Basic Principles on the Independence of the Judiciary approved in 1985; the International Code of Conduct for Public Officials adopted in 1996; and others.

Recommendations and opinions of international organizations: the opinions of the Consultative Council of European Judges (CCJE) for the Committee of Ministers of the Council of Europe, including the Opinion (2002) on «Principles and Rules Governing Judges’ Professional Conduct, in Particular Ethics, Incompatible Behaviour and Impartiality»; Opinion No. 15 (2012) «On the Specialisation of Judges»; Opinion No. 7 (2005) «Justice and Society»; Opinion No. 16 (2013) «On the Relations between Judges and Lawyers»; Opinion No. 19 (2016) «On the Role of Court Presidents»; Opinion No. 21 (2018) «On Preventing Corruption among Judges»; and others.

Other documents: the Bangalore Principles of Judicial Conduct, adopted in 2001 and amended during the Round Table Meeting of Chief Justices held at the Peace Palace in The Hague on November 25–26, 2002.

The researcher classifies international legal instruments aimed at ensuring the independence and impartiality of the judiciary into universal instruments, regional instruments, and other international instruments according to their scope of application and legal force.

This chapter also systematically examines Recommendation No. R(94)12 of the Committee of Ministers of the Council of Europe, GRECO recommendations,

and the opinions of the CCJE and CEPEJ through comparative analysis with the views of legal scholars such as D.U.Aripov, L.V.Tumanova, V.I.Rudnev, and K.S.Ryzhkov. According to the author, guarantees such as judicial irremovability, legal immunity, openness and transparency, as well as fair and transparent disciplinary proceedings should be strengthened at the legislative level.

The dissertation author analyzes international rankings and indices and concludes that they “serve to reduce information asymmetry in the judicial sphere.” Based on an analysis of the views of scholars such as P.I.Kiselev, M.V.Gligich-Zolotareva, and S.Yu.Glazyev, it is noted that in the World Justice Project Rule of Law Index 2024, Uzbekistan ranked 83rd out of 142 countries with a score of 0.49. This represents a decline of one position compared to 2023 (82nd place with a score of 0.50). It is emphasized that declines were particularly observed in the indicators «Corruption Constraints» and «Civil Justice», demonstrating the need to further strengthen public confidence in judicial fairness and the system for combating corruption. At the same time, improvements in the indicators «Order and Security» and «Criminal Justice» reflect the positive outcomes of judicial and legal reforms. According to the researcher, Uzbekistan’s current results in the Rule of Law Index do not fully reflect the actual scale of ongoing reforms.

Indicators such as the Rule of Law Index, the Corruption Perceptions Index, and the Index of Economic Freedom serve as instruments for the external assessment of the effectiveness of judicial and legal reforms, while simultaneously encouraging state bodies to reassess their activities and accelerate the pace of reforms. At the same time, the author points out that these rankings are, in certain cases, also used as instruments of political pressure. In the author’s opinion, the criteria used for evaluating index and ranking indicators are not always transparent and may sometimes be influenced by subjective factors. Therefore, the dissertation concludes that it is necessary to establish a national system of rankings and indicators harmonized with international standards, while ensuring transparent collection and regular publication of data in order to integrate both internal and external assessment mechanisms.

On this basis, the author proposes the creation of a unified portal entitled «International Rankings of the Republic of Uzbekistan» and a national system of indices, as this would make it possible not only to influence external assessments, but also to regularly evaluate domestic conditions and implement reforms in a timely manner. The author also substantiates the necessity of ensuring compatibility between international rankings and national indicators, as well as establishing reliable information exchange between state bodies and the public.

The dissertation further analyzes advanced foreign experience and identifies institutional, individual, financial, and procedural directions for improving legal guarantees of judicial independence. According to the author, legal guarantees of judicial independence should be understood as a set of legal, institutional, and material mechanisms ensuring that judges carry out their activities impartially, independently, and free from any external influence, on the basis of the rule of law and the principles of fair justice. These guarantees include fair and transparent procedures for the selection and appointment of judges, guarantees of tenure and immunity, systems of material and social support, legal norms ensuring procedural independence, and independent and impartial procedures for disciplinary liability.

Such guarantees play a decisive role in strengthening the institutional independence of the judiciary, improving the quality of justice, and enhancing public confidence in the courts.

The dissertation concludes that guarantees for ensuring judicial independence can produce effective results only when implemented harmoniously in institutional, individual, financial, and procedural dimensions. Within the framework of institutional guarantees, the necessity of approving court structures and staffing independently from the executive branch by the Supreme Judicial Council and the Supreme Court, as well as independently forming judicial community bodies, is substantiated. As individual guarantees, the author highlights judicial immunity, irremovability, personal security, and independent oversight of compliance with professional ethical standards. In terms of financial guarantees, the dissertation emphasizes the necessity of granting courts the right to independently use allocated funds for their own needs, as well as ensuring that judges receive salaries and social benefits commensurate with their status. As a practical example, the author refers to the United States, where the judiciary's budget is approved by Congress as a separate item and implemented free from interference by the executive branch.

Within the framework of procedural guarantees, the dissertation stresses the importance of automated case distribution, reducing the human factor, ensuring the timely enforcement of judicial decisions, expanding open court hearings, and applying information technologies in judicial activities. Thus, the author concludes that the gradual improvement of guarantees in all directions will ensure genuine judicial independence and strengthen the achievement of the rule of law.

CONCLUSION

As a result of the comprehensive scientific research conducted within the scope of this dissertation, the following conclusions of significant theoretical, as well as scientific and practical value, have been established:

I. Scientific and theoretical conclusions:

1. In legal scholarship, diverse doctrinal approaches exist regarding the interpretation of the essence of judicial independence, each examining this category from distinct perspectives. Based on the analysis of legal literature, it is proposed to conceptually classify the perspectives on judicial independence into the following scientific schools of thought (trends):

The Classical (Institutional) Doctrinal Approach. Proponents of this school interpret judicial independence as a system of organizational and legal guarantees established by the state. Here, the primary emphasis is placed on institutional factors such as the procedure for appointing judges, the security of their tenure, material support, and the degree of separation of the judiciary from the executive branch.

The Procedural-Functional Doctrinal Approach. Representatives of this trend evaluate independence as the judge's procedural freedom, autonomy, and protection from external interference during the processes of adjudicating specific cases and rendering decisions.

The Subjective-Ethical Doctrinal Approach. Advocates of this school explain independence in close connection with the judge's personal qualities - inner conviction, professional legal consciousness, as well as moral and ethical integrity.

Although the aforementioned scientific schools and doctrinal views illuminate judicial independence from various angles, none of them comprehensively encompasses this concept in isolation. In this regard, within the scope of this research, an **integrative doctrinal approach** to judicial independence has been advanced. According to this approach, this concept manifests as a comprehensive legal principle that encapsulates institutional, procedural, and personal factors in their entirety as a single whole.

2. A new theoretical and methodological model of the correlation between judicial independence and judicial immunity has been developed. According to this model, it is substantiated that judicial independence, as an operational principle of the judiciary, embodies the freedom of decision-making, whereas judicial immunity manifests as a distinct legal institution that ensures the legal status and security of the judge's persona. On this basis, the theoretical and legal aspects of interpreting judicial immunity not as a structural element of judicial independence, but rather as a relatively autonomous legal institution that guarantees it, have been systematized.

3. Theoretical analyses indicate that judicial independence is a multi-factorial and systemic phenomenon. In this regard, to represent the concept systematically, it has been expressed as a conceptual model through a formalization method:

$$JI = G + I - P$$

Where:

JI — Judicial independence;

G - Guarantees — Legal and institutional guarantees of judicial independence (tenure, immunity, judicial self-governance bodies, financial and social security, etc.);

I (Inner conviction) — The judge's inner conviction, professional, and moral-legal autonomy;

P (Pressure) — External and internal influence, pressure, or interference in judicial activity (political, administrative, economic, or other types of influence).

Based on this formula, judicial independence is expressed through the following principle: the stronger the legal and institutional guarantees and the judge's inner professional autonomy, and the lower the factors of external pressure and illegal interference, the higher the level of judicial independence.

4. The research provides a conceptual and methodological analysis of the core legal categories related to ensuring the independence of the judiciary and judges, formulating original authorial definitions for them.

A judge is an official appointed (elected) to office in accordance with the procedure established by law, possessing the authority to administer justice and endowed with guarantees of independence.

The independence of a judge is manifested in the free expression of their will during the process of considering and resolving a court case, in non-subordination to the interests of other persons, as well as in the absence of any direct or indirect interest in the outcomes of the judicial proceedings.

Judicial independence is a legal principle that guarantees that a judge, while strictly adhering to the Constitution and laws in the exercise of their powers, makes

impartial and lawful decisions in accordance with their inner conviction, free from any external influence, pressure, or interference.

The process of ensuring judicial independence in our country has developed progressively throughout the years of independence. Specifically, during the first stage (1991–2001), the legal foundations of judicial independence were established, and constitutional guarantees were defined. In the second stage (2001–2016), large-scale reforms were implemented aimed at strengthening independence, reinforcing immunity and material guarantees, as well as aligning the system with international standards. The third stage (2017–2021), characterized as the stage of institutional reforms, reinforced judicial independence not only from a legal standpoint but also from technological and professional qualification perspectives. In the fourth stage (2021–present), the primary emphasis has been placed on going beyond merely ensuring the legal and institutional independence of judges; rather, it focuses on establishing a genuinely independent system that limits any external interference in their activities through digitalization, artificial intelligence, and financial autonomy.

5. Justice can only be administered when judges are independent, for the most critical prerequisite for ensuring the rule of law and protecting the rights and freedoms of citizens is that a judge renders decisions entirely free from any influence or pressure. Therefore, the guarantees ensuring judicial independence are theoretically rooted in the principle of the separation of powers, and their legal foundation is embodied within the constitution of each state. The guarantees of judicial independence manifest in their entirety only when they are secured across all stages, including the selection, appointment, and dismissal of judges, the determination of their legal status, the preservation of their immunity, their material support and social protection, as well as the procedures for holding them liable. In this sense, it is deemed essential to define within the Constitution and specialized laws the primary guarantees that effectively ensure judicial independence in practice.

6. The Judiciary (Judicial Power) is understood as a branch of state power that operates independently based on the Constitution and laws to ensure the rule of law and to provide legal protection for the interests of the individual, society, and the state; it constitutes a system of judicial bodies composed of a judicial corps possessing a special legal status, which renders legally binding decisions on criminal, civil, economic, and administrative cases.

In ensuring the independence of judges, it is pertinent to emphasize the political and financial independence of the judiciary.

The political independence of the judiciary implies that judicial bodies operate entirely free from the influence of the executive and legislative branches, as well as political parties, interest groups, and the public. Political independence lays the foundation for judges to render impartial and just decisions grounded in the law. The processes of appointing and dismissing judges are of critical importance in securing political independence. These processes must be free from any political interference, and the primary criteria for selecting judges should be their professional competence, legal knowledge, and adherence to the principles of justice.

The financial independence of the judiciary is an institutional guarantee that ensures judicial bodies can fully and independently exercise their constitutional function of administering justice. It is characterized by the allocation of sufficient

funds for judicial activities under a separate line item from the State Budget of the Republic of Uzbekistan, the ability to utilize these funds independently without the interference of other interested state bodies, the establishment and development of the material and technical base of the courts, the material and social protection of judges and court staff, and the condition that any reduction in budget allocations can only be executed with the consent of the designated judicial authorities.

7. In the formation of the legal status of a judge, along with traditional elements of legislation (rights and obligations), additional elements (guarantees, responsibilities, principles) are also of particular importance. At the same time, guarantees play an important role in protecting a judge from reforms (*not having a negative impact on the legal status, term of office, stability of the workplace, or freedom of independent decision-making*), financial independence, and protection from unlawful interference.

Judicial status is a legal category that defines the legal position, powers, rights, and obligations of a judge in the system of state power, as well as their responsibility to society and the state. This status strengthens the judge's independence, impartiality, and responsibility in ensuring justice, as well as protecting their activities from external influences.

The legal basis of the status of a judge is based on the following three important principles: **independence, irreplaceability** and **inviolability**. It is these principles that influence the effective administration of justice.

8. Formation of the Judicial Corps is a set of processes defined by law, such as selection, training, appointment (election), transfer to another position, and extension of the term of a judge, aimed at staffing the judiciary with worthy personnel. This process is carried out by assessing the professional qualifications, personal qualities, and level of objectivity of judicial candidates.

The judiciary is formed on the basis of election and appointment, and their procedures and methods differ from each other. There are two types of election of judges: judges are elected by the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan and the Jokargy Kenes of the Republic of Karakalpakstan. There are three types of appointments, which are carried out by the President, the Jokargy Kenes of the Republic of Karakalpakstan, and the High Judicial Council.

9. Inviolability of the court is a comprehensive system of legal guarantees that ensures the independent and free implementation of a judge's professional activities, protects their personal safety, working conditions, professional reputation, and legal status, and protects judges from any administrative, criminal, or civil liability in the decision-making process.

Legal responsibility of a judge is a legal institution representing a set of legal norms and mechanisms aimed at holding a judge accountable for a normally prohibited act. This institution includes disciplinary, administrative, civil, and criminal liability of a judge depending on the nature and severity of the offense committed.

Disciplinary liability of a judge is a specific type of legal liability that arises when a judge violates his professional duties and rules of ethics or commits a

misconduct that discredits the honor and dignity of a judge and damages the reputation of the court.

Civil liability of a judge is a form of legal liability of a property nature, which means the obligation of a judge to compensate for damage caused as a result of the actions (or inaction) of an offender in the process of administering justice. Such liability is considered an institution of civil (delict) law and implies the obligation of the injured party to compensate for the damage caused.

10. The procedural guarantees of judicial independence can be conceptually classified into two distinct groups:

Procedural guarantees of a judge's independence directly in the administration of justice; these include:

- the existence of a strictly defined legal framework and procedure for the reversal or modification of judicial decisions;
- the evaluation of evidence based on inner conviction (the principle of free evaluation of evidence);
- the confidentiality of the judges' deliberation room (preservation of the secrecy of deliberation);
- the secrecy surrounding the rendering of a judicial decision;
- the right of a judge to express a dissenting opinion in cases adjudicated en banc (by a judicial panel).

These guarantees ensure that a judge renders decisions solely based on the law and their inner conviction during the adjudication process, thereby preventing external influences.

Procedural guarantees in the organization of judicial activity; these include:

- the security of tenure and the principle of non-removability of judges (the institution of non-removability of judges);
- the existence of a specific legally prescribed procedure for transferring a court case from one jurisdiction to another;
- the existence of legal liability for interference with or obstruction of the administration of justice, as well as for contempt of court;
- the immunity of a judge from liability for a decision rendered (provided there was no intentional violation of the law).

These guarantees secure the institutional stability of judges and serve to prevent external pressure or unlawful interference in the judiciary.

11. Judicial material and social support is understood as a comprehensive set of remuneration, social guarantees, material incentives, and socio-material conditions established by the state; it aims to ensure judicial independence and guarantee that a judge performs their judicial duties disinterestedly and impartially, free from external influences.

To ensure the stability of the material and social support of judges, it is necessary to introduce a mechanism for indexing judicial salaries. Law must guarantee that at the end of each year, judges' salaries are automatically indexed in accordance with the country's inflation and economic growth rates.

12. Public oversight over court activities is defined as the process of observation, analysis, and evaluation conducted by civil society institutions, the mass media, and citizens to ensure the openness, transparency, and fairness of judicial proceedings. This oversight encompasses strengthening public trust in judicial matters, securing the independence and fairness of the judiciary, and monitoring compliance with legislation within court activities.

Public participation in court activities can be conceptually divided into two categories: internal and external participation.

Internal participation pertains directly to involvement in the judicial process itself; this includes serving as a lay assessor, public prosecutor, or public defense counsel. In this context, the public serves as a factor ensuring the transparency of judicial operations and influencing the fair rendering of court decisions.

External participation, on the other hand, is exercised without direct interference in court operations, utilizing public opinion and social control mechanisms. This involves conducting social surveys, organizing discussions on judicial activities through the mass media, and specifically, initiating open public discussions regarding high-profile (publicly resonant) court cases.

13. The digitalization of court activities enhances the efficiency and openness of judicial proceedings and expands citizens' access to the courts. Electronic document management, online submission of documents, electronic tracking of case statuses, and integration with the information systems of state bodies serve to automate judicial processes. This, in turn, helps to strengthen judicial independence by reducing the human factor in case assignment, organizing court hearings, publishing decisions, and monitoring their execution.

The integration of **artificial intelligence (AI) technologies** into judicial activities allows for the optimization of court proceedings, the rapid analysis of large volumes of data, and the automation of certain standard procedural steps. Consequently, the efficiency of adjudicating court cases increases, errors attributable to the human factor decrease, and the transparency of judicial operations is ensured. Therefore, the utilization of artificial intelligence technologies within the judicial system manifests as a vital modern trend that serves to elevate the quality of justice.

14. International standards on the independence of the judiciary are understood as a comprehensive set of international legal norms, principles, and requirements aimed at ensuring the institutional and functional independence of the court system. These standards define the international obligations of states to respect and refrain from interfering with judicial independence, and they necessitate the reinforcement of the legal, organizational, and material guarantees of the judiciary within national legislation. They provide for mechanisms that restrict judicial bodies, other branches of state power, and interested parties from exerting influence over court activities, while encompassing institutional instruments for ensuring and protecting judicial independence.

The analysis of international instruments embodying the guarantees of judicial independence demonstrated the possibility of classifying them into the following categories based on their legal force and degree of obligation:

- international universal acts;

- regional instruments;
- other instruments (soft law/declaratory documents).

15. International rankings and indices carry substantial significance in evaluating the real level of judicial independence. These indices provide systematic data regarding the actual independence of courts in a country, the fairness of judicial decisions, public trust in the judicial system, and the level of corruption. The evaluations therein serve as a critical signal for international organizations, investors, and diplomatic circles regarding the transparency and stability of a country's legal environment.

A high evaluation of judicial independence signals the stability of the investment climate, wherein business entities trust that their rights will be impartially protected through the courts. Therefore, the reflection of judicial independence in rankings directly impacts economic development.

International rankings and indices serve as instruments for the external monitoring and evaluation of judicial independence; they strengthen the political will of states toward legal reforms, increase public trust in the judicial system, and manifest as a crucial driving factor encouraging the reinforcement of judicial independence.

16. Legal guarantees of judicial independence are understood as a comprehensive set of legal, institutional, and substantive legal mechanisms that ensure judges operate impartially, independently, and entirely free from any external influences, while adhering to the rule of law and the principles of justice. These guarantees encompass a fair and transparent procedure for the selection and appointment of judges, the securing of their tenure and immunity, a system of material and social support, legal norms ensuring procedural independence, and an independent and impartial framework for legal liability. These guarantees manifest as a decisive factor in reinforcing the institutional independence of the judiciary, elevating the quality of justice, and securing public trust in the judicial system.

These guarantees are conceptually classified into institutional, individual, financial, and procedural types; they are established on the basis of the judge's personal immunity, the independent institutional status of the judiciary, material support, and the procedural rules governing the administration of justice.

II. Proposals for improving legislative acts:

17. In Uzbekistan, the norms regulating the status of judges are dispersed across various legislative acts, which in practice gives rise to legal problems. The duplication or inconsistency of norms undermines legal certainty and leads to legal conflicts in judicial activity. Therefore, it is proposed to consolidate all norms relating to the status of judges within a single legal act and to adopt the Law «On the Status of Judges» (the draft law is attached).

18. In order to establish the legal foundations for the activities of the bodies of the judges' community and to define their powers in ensuring the independence of the judiciary, it is proposed to adopt the Law «On the Bodies of the Judges' Community of the Republic of Uzbekistan». The draft law proposes to define norms

concerning the system of bodies of the judges' community, their legal status, areas of activity, tasks, and powers.

19. It is proposed to introduce the following amendments to the Law «On Courts»:

a) The inclusion of Article 9¹ with the following wording is proposed

«Article 9¹. Irremovability of a Judge

A judge shall not be subject to replacement.

A judge shall perform his or her duties on a permanent basis and, during the term of office, may not be transferred to another judicial position without his or her consent.

The election or appointment of judges, their removal from the consideration of a specific case, transfer to another position, as well as the temporary suspension or termination of judicial powers, shall be carried out exclusively on the grounds and in accordance with the procedure established by law».

b) It is proposed to amend the seventh paragraph of Article 62 to read as follows:

«A judge shall maintain his or her professional qualifications at the level necessary for the exercise of judicial powers. Judges appointed for a five-year term shall undergo professional training every two years for a period of not less than two weeks; judges of the Supreme Court, court chairpersons and their deputies, as well as judges appointed for an indefinite term, shall undergo training at least once every three years for a period of not less than one week; judges with low performance ratings shall undergo extraordinary professional training for a period of not less than two weeks»;

v) It is proposed to amend the ninth part of Article 64 to read as follows:

«If a judge is detained on suspicion of committing an offense, the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan shall be immediately notified from the moment of detention, with copies of the documents serving as grounds for detention attached. The notification shall be transmitted by any available means of communication, with the time of transmission duly recorded.

Upon receipt of the notification, the Supreme Judicial Council shall issue a conclusion on the legality of the detention, may object to the detention, or take other lawful measures to ensure the judge's immunity and protection».

g) It is proposed to amend the ten parts of Article 64 to read as follows:

«Entry into a judge's residence, chambers or office, or any vehicle used by the judge; the inspection or search thereof; the seizure of any items found therein; the interception of the judge's telephone communications; the physical examination or personal search of the judge; as well as the inspection, seizure or taking of the judge's correspondence, belongings and documents shall be permitted only pursuant to a court order».

It is proposed that Article 64 be supplemented with an eleventh paragraph reading as follows:

«A judge shall not incur civil liability for any damage caused to the parties to proceedings as a result of the judge's acts or omissions in the administration of

justice. Such damage shall be compensated by the State in accordance with the procedure prescribed by law».

d) the inclusion of a new Article 68¹ with the following wording is proposed:

«Article 68¹. Requirements for Persons Elected or Appointed as Chairpersons and Deputy Chairpersons of Courts

A person elected or appointed as a chairperson or deputy chairperson of a court must meet the general requirements set forth in Article 67 of this Law and possess high professional and ethical qualities, leadership skills, and sufficient experience in the judicial system.

A candidate for the position of Chairperson or Deputy Chairperson of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan must have at least fifteen years of professional legal experience, including at least ten years as a judge, as well as managerial or equivalent experience in judicial bodies.

Persons with at least ten years of legal experience, including at least five years as a judge, may be elected or appointed as chairpersons or deputy chairpersons of courts of the Republic of Karakalpakstan, administrative courts of the Republic of Karakalpakstan, regional courts, and the Tashkent City courts, as well as their respective administrative and military courts.

Persons with at least seven years of legal experience, including at least three years as a judge, may be elected or appointed as chairpersons or deputy chairpersons of inter-district, district, city, and territorial military courts.

Candidates for the positions of chairperson or deputy chairperson of a court must possess theoretical knowledge and practical skills in organizing the administration of justice, coordinating court activities, enhancing procedural culture among judges, ensuring judicial independence, and maintaining effective communication with the public»;

y) The first part of Article 67 is proposed to be stated as follows:

«A citizen of the Republic of Uzbekistan who has attained the age of thirty and possesses higher legal education may be a candidate for the position of judge»;

yo) The deletion of the fourth part of Article 69 is proposed:

«Persons carrying out activities in positions appointed by the President of the Republic of Uzbekistan or in agreement with them and having an impeccable reputation may be appointed to judicial positions for the first time without undergoing compulsory training at the Higher School of Judges under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan as an exception»;

j) The second and third parts of Article 70 are proposed to be formulated as follows:

«The chairpersons and deputy chairpersons of regional courts, the Tashkent City Court, the Military Court of the Republic of Uzbekistan, and regional and Tashkent City administrative courts shall be appointed by the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan.

The chairpersons and deputy chairpersons of the courts of the Republic of Karakalpakstan and the administrative courts of the Republic of Karakalpakstan shall be elected by the Jokargy Kenes of the Republic of Karakalpakstan upon the

proposal of its Chairperson and based on the conclusion of the Supreme Judicial Council»;

z) The introduction of the fifth part to Article 71 is proposed with the following wording:

«The extension of the judicial age limit shall be determined based on criteria such as the judge's state of health, professional qualifications, disciplinary record, performance outcomes, and public trust. The decision on this matter shall be adopted by the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan in accordance with the established procedure, based on an individual evaluation and an analysis of the official activities of each judge»;

i) It is proposed to supplement Article 79 with the fourth and fifth parts to read as follows:

«The decision of the qualification collegium of judges shall constitute the primary conclusion on the early termination of a judge's powers, and this decision shall be submitted to the relevant appointing or electing body.

The official termination of a judge's powers shall be executed by a decision of the body that appointed or elected the judge to office»;

y) It is proposed to amend the first part of Article 81 to read as follows:

«A judge's salary shall consist of a monthly base salary paid in the amounts established by legislation and funded from the republic's budget, as well as monthly allowances paid for their qualification rank, length of service, scientific degree of Doctor of Philosophy (PhD) or Doctor of Science (DSc) in Legal Sciences, academic title of Associate Professor or Professor, and honorary titles»;

k) It is proposed to supplement [the Law] with Articles 87-1 to 87-3 to read as follows:

«Article 87¹. Resignation of a Judge

The resignation of a judge shall be considered an honorable termination of the powers of a judge who possesses an unblemished reputation and a judicial length of service of at least fifteen years.

A resigning judge shall retain their status, membership in the judicial community, guarantees of personal immunity, as well as other material and social guarantees provided for by legislation.

Article 87². Procedure for Judicial Resignation

The resignation of a judge shall be executed on the basis of a written application submitted by the judge to the Supreme Judicial Council. The procedure for reviewing this application and adopting a decision shall be determined by the Supreme Judicial Council.

Article 87³. Right to Resignation and Material Guarantees

Any judge or person appointed to a judicial office shall have the right to resign upon reaching the age established by legislation.

A resigning judge shall be guaranteed a monthly payment by the state in an amount equal to their salary at the time of retirement».

l) It is proposed to restate the first part of Article 89 of the Law “On Courts” as follows:

«The structure and staff numbers of the courts of the Republic of Uzbekistan shall be approved by the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan in coordination with the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan»;

20. «On the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan», the following amendments and addenda shall be introduced:

a) It is proposed to amend the second part of Article 5 to read as follows: «The Chairperson of the Council shall be elected from among the members of the Council by secret ballot»;

b) it is proposed to supplement Article 7 with a paragraph of the following content:

«To issue conclusions on the compliance of draft normative legal acts related to the activities of judges and courts with the requirements of the principle of independence of the judiciary»;

v) it is proposed to insert Chapter 31, entitled “Procedure for Filing and Reviewing Appeals to the Appeals Commission of the Supreme Judicial Council”, to read as follows:

«Chapter 3¹. Filing and reviewing appeals to the Appeals commission of the supreme judicial council of the Republic Of Uzbekistan

Article 18¹. The Appeals Commission The Appeals Commission shall consist of a chairperson and six members, formed from among judges of the Constitutional Court and the Supreme Court, a representative of the Judges' Association, a representative of the Chamber of Advocates, a representative of the academic community in the field of law, a representative of the Anti-Corruption Agency, and a representative of the public.

The Chairperson of the Appeals Commission shall be elected by a majority vote of the representatives within the commission.

The procedure for the formation and operation of the Appeals Commission shall be determined by the Regulations.

Article 18². Appeals Filed with the Appeals Commission Appeals may be filed with the Appeals Commission on the following matters regarding the decisions of the Council:

- on the non-compliance of a candidate with the nominated judicial office;
- on retaining the candidate's right to participate in a repeated selection process;
- on the suspension or early termination of a judge's powers.

Article 18³. Time Limits and Requirements for Filing an Appeal An appeal shall be filed by the interested person either in person or through their representatives within three days after receiving the decision of the Council specified in Article

The appeal shall indicate the surname, first name, patronymic, exact address, and other credentials of the person filing it.

The appeal must substantiate the unlawfulness of the challenged decision and provide a detailed account of all grounds and evidence of the person filing the appeal.

The appeal shall be signed by the person filing it or by their representative.

Anonymous appeals shall not be considered».

21. To consider the issue of clearly defining the criteria for finding the extension of the maximum age limit for holding judicial office inexpedient in the Regulations of the Supreme Judicial Council, approved by Decision No. 1887 of the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan dated March 28, 2024.

22. It is proposed to supplement the first part of Article 12 of the Civil procedure code of the Republic of Uzbekistan with a second paragraph of the following content:

«Audio and video recordings of court hearings conducted in open session must be published on the official website of the relevant court within ten working days after the conclusion of the hearing for the parties to the case. This shall not apply to cases where closed hearings or the publication of the recording may lead to the disclosure of state secrets, commercial secrets, personal data of the participants in the proceedings, or other restricted information in accordance with legislation.»

It is proposed to supplement the seventh part of Article 12 with a second paragraph of the following content:

«In cases where a case is considered in a closed court session, the court must substantiate the reasons for the closed hearing or non-publication and publish the relevant decision on the official website of the court».

III. Practical proposals for organizational and legal improvement of the independence of the judiciary:

23. In order to effectively use modern information technologies in the activities of courts, improve the quality and efficiency of justice, reduce the impact of the human factor, and ensure the validity of court decisions, it is proposed to adopt the «Concept for the Implementation of Artificial Intelligence Technologies in Judicial Activity» for 2026-2028.

This Concept is aimed at expanding the practice of using artificial intelligence in the automation of court proceedings, the distribution of cases and the formation of procedural documents, the introduction of intelligent systems for analyzing court decisions and identifying legal precedents, the creation of information support tools for judges, as well as expanding the possibilities of digital monitoring and analysis of judicial processes.

24. In order to further strengthen judicial independence:

a) To ensure objectivity in evaluating judges, recommending them for positions, and reviewing disciplinary matters, the practice of including relevant court chairmen in judicial qualification boards or electing them as chairmen of these boards shall be abolished;

b) To strengthen the institutional role of the Supreme Judicial Council in resolving matters related to the appointment, transfer, promotion, and disciplinary liability of judges, while gradually limiting the influence of court chairmen on these processes;

v) To introduce a special mechanism for recording and monitoring cases of illegal influence on judicial activities in order to early detect and eliminate any interference aimed at affecting independent judicial decision-making;

g) To improve the system of continuous professional training and qualification for judges to strengthen their professional independence, specifically expanding special programs on the justification of judicial decisions, evaluation of evidence, and the application of human rights standards.

25. To ensure judicial independence and the early detection of corruption risks, the powers of the Inspection under the Supreme Judicial Council and regional judicial qualification boards shall be reviewed. They shall be granted the authority to monitor the financial status and property interests of judges, as well as to verify declarations of income and assets submitted by judges. Early detection and elimination of potential corruption risks shall be achieved through the implementation of mechanisms for the regular analysis and verification of judges' income, property, and property interests.

26. To strengthen the institutional and financial independence of the judiciary, the Department for Ensuring the Activity of Courts shall be transferred from the Supreme Court to the jurisdiction of the Supreme Judicial Council and assigned the task of ensuring the activity of the Constitutional Court. Additionally, a "Committee on Judicial Budgetary Matters" shall be established within the Supreme Judicial Council to study the financial needs of judicial bodies, formulate the draft judicial budget for the following year, submit it to the Cabinet of Ministers after discussion within the Judicial Community, and introduce a procedure whereby the budget is presented for approval to the Oliy Majlis as part of the state budget without modification by the government.

27. To ensure the financial and social security of judges in a stable manner consistent with real economic conditions, a mechanism for the independent indexation of judicial salaries shall be introduced. Under this system, a judge's base salary shall be automatically recalculated annually, taking into account the country's inflation rate and economic growth indicators. This procedure shall be legally guaranteed, and the base salary during indexation shall be determined by adding an inflation coefficient and a specific portion of economic growth to the previous year's amount, while maintaining allowances for qualification levels, years of service, and honorary titles.

28. It is proposed to establish a «Special Fund for the Social Support of Judges» under the Judicial Community. The Fund shall serve to cover the emergency needs of judges (such as serious illness, disability, etc.) and shall be financed through voluntary membership fees, state subsidies, and grants. It is stipulated that the Fund's management be carried out by the Supervisory Board under the Supreme Judicial Council based on the principles of transparency.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.24/2025.27.12 Уи.01.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ПРАВООХРАНИТЕЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

АТАЖАНОВ АЗИЗБЕК АБДИМАЛИКОВИЧ

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ГАРАНТИЙ
НЕЗАВИСИМОСТИ СУДЕЙ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПРАВОСУДИЯ**

12.00.07 - Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация правоохранительной
деятельности. Адвокатура

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора юридических наук (DSc)

Ташкент – 2026

Тема диссертации доктора наук (DSc) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Академии наук Республики Узбекистан за №B2024.3.DSc/Yu339.

Диссертация выполнена в Правоохранительной академии Республики Узбекистан.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском, русском (резюме)) на веб-сайте Научного совета (www.proacademy.uz) и на информационно-образовательном портале «Ziynet» (www.ziynet.uz).

Научный консультант:

Арипов Дилшод Уринбаевич
доктор юридических наук, профессор

Официальные оппоненты:

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович
доктор юридических наук, профессор

Суёнова Дильбар Жолдасбаевна
доктор юридических наук, профессор

Шодиев Гулом Махамматович
доктор юридических наук, доцент

Ведущая организация:

Институт переподготовки и повышение квалификации юридических кадров

Защита диссертации состоится 12 август 2026 г. в 10⁰⁰ часов на заседании Научного совета DSc.24/2025.27.12.Yu.01.01 при Правоохранительной академии Республики Узбекистан (Адрес: 100047, г. Ташкент, Юнусабадский район, ул. Рихсилий, д. Дом No 9, e-mail: info@proacademy.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Правоохранительной академии Республики Узбекистан (зарегистрирована под No 89). (Адрес: 100047, 100047, г. Ташкент, Юнусабадский район, ул. Рихсилий, 9, e-mail: info@proacademy.uz).

Автореферат диссертации разослан 30 июля 2026 года.
(реестр протокола рассылки No 07 от 30 июля 2026 года)

Аминжонов М.А.

Председатель Научного совета по
присуждению ученых степеней, доктор
юридических наук, профессор

Кучкаров Х.А.

Ученый секретарь Научного совета по
присуждению ученых степеней, доктор
философии (PhD) по юридическим наукам,
доцент

Одинаев А.С.

Председатель научного семинара при
научном совете по присуждению ученых
степеней, доктор юридических наук,
профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация диссертации доктора наук (DSc))

Целью исследования является разработка предложений и рекомендаций по теоретическим и практическим вопросам гарантий обеспечения независимости судей при осуществлении правосудия.

Объектом исследования является система социально-правовых отношений, направленных на обеспечение независимости судей при осуществлении правосудия.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

обосновано, что отстранение судьи от рассмотрения конкретного дела, приостановление его полномочий или перевод на другую должность должны осуществляться только в порядке и на основаниях, установленных законом, а также то, что судебная власть должна осуществлять свою деятельность абсолютно независимо от законодательной и исполнительной власти, политических партий и других институтов гражданского общества;

обоснована необходимость ведения судебных дел полностью в электронной форме на основе современных информационных технологий, предоставления сторонам и другим лицам, участвующим в деле, возможности ознакомления со всеми материалами дела в судебных процессах в электронной форме, подготовки протоколов судебных заседаний в текстовой форме в режиме реального времени с использованием искусственного интеллекта, а также автоматического формирования проектов судебных документов;

научно обоснованы предложения, направленные на обеспечение независимости судей от различных форм влияния местных органов власти и политических структур, гарантирование того, что судьи в процессе принятия решений опираются только на нормы Конституции и закона, а также полное обеспечение на практике принципа разделения властей;

обоснована необходимость установления порядка отбора кандидатов на должности председателей межрайонных, районных, городских судов и их заместителей на основе открытого конкурса среди судей по четким критериям;

обоснована необходимость гарантирования возможности обеспечения права судьи на защиту в процессе рассмотрения дисциплинарного дела в отношении него;

обоснована необходимость определения оснований привлечения судьи к дисциплинарной ответственности на основе четких и прозрачных критериев.

Внедрение результатов исследования.

Научные результаты по организационно-правовому совершенствованию независимости судебной власти были использованы в следующем:

предложение о том, что судебная власть действует независимо от законодательной и исполнительной власти, политических партий и других институтов гражданского общества, а также о неподотчетности судей по конкретным делам и о том, что отстранение судьи от рассмотрения конкретного дела, приостановление его полномочий либо перевод на другую должность допускаются исключительно в порядке и по основаниям, установленным законом, было использовано при разработке пунктов 1 и 4

статьи 3 Закона Республики Узбекистан от 9 июня 2025 года № ЗРУ-1067 «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Узбекистан, направленных на усиление гарантий деятельности судов и прав и свобод граждан в связи с принятием Конституции Республики Узбекистан в новой редакции» (Акт Комитета Олий Мажлиса Республики Узбекистан по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам от 7 ноября 2025 года № 04/5-08/4432). Данное предложение отражено в статьях 1 и 9 Закона Республики Узбекистан «О судах», что способствовало конституционному закреплению права на правосудие и гарантированию независимости судебной власти в соответствии с международными стандартами;

предложения по ведению судебных дел полностью в электронном виде с использованием современных информационных технологий, подготовке протоколов судебных заседаний в режиме реального времени с применением технологий искусственного интеллекта, а также автоматическому формированию проектов судебных документов были использованы при разработке подпунктов «а», «в», «г», «з» пункта 3 главы II Указа Президента Республики Узбекистан от 21 августа 2025 года № УП-140 «О дополнительных мерах по повышению уровня доступа к правосудию и улучшению материально-технического обеспечения судебной системы путем внедрения технологий искусственного интеллекта в деятельность судов» (Акт Верховного суда Республики Узбекистан № 08/421-25 от 13 сентября 2025 года). Указанные предложения направлены на повышение эффективности деятельности судов, обеспечение их прозрачности и оперативности, а также на укрепление доверия граждан к правосудию;

предложения по укреплению независимости судебной власти, обеспечению независимости судей от местного политического влияния, их подчинению исключительно Конституции и законам, а также реализации принципа разделения властей были использованы при разработке проекта Закона Республики Узбекистан № ЗРУ-943 от 14 августа 2024 года «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Узбекистан, направленных на укрепление гарантий независимости судебной власти, информирование общественности о деятельности судов и обеспечение единой судебной практики» (Акт Высшего судейского совета Республики Узбекистан № 84-21 от 12 марта 2025 года). Реализация данных предложений направлена на исключение влияния местных органов власти на деятельность судов и соответствует международным стандартам обеспечения независимости судебной системы;

предложение о введении порядка отбора кандидатов на должности председателей межрайонных, районных и городских судов, а также их заместителей на основе открытого конкурса среди судей по четко установленным критериям было использовано при разработке подпункта «б» пункта 2 Указа Президента Республики Узбекистан от 24 ноября 2025 года № ПФ-227 «О мерах по повышению эффективности и открытости деятельности органов судейского сообщества и дальнейшему укреплению

гарантий независимости судей» (справка Верховного суда Республики Узбекистан от 29 декабря 2025 года № 08/421-25). Указанное предложение предусматривает отбор кандидатов на должности председателей межрайонных, районных и городских судов, а также их заместителей среди судей на основе открытого конкурса с применением четких профессиональных критериев и направлено на обеспечение объективности при формировании руководящих судейских должностей.

предложение, направленное на обеспечение права на защиту при рассмотрении дисциплинарных дел в отношении судей, было использовано при разработке подпункта «а» пункта 14 Указа Президента Республики Узбекистан от 24 ноября 2025 года № ПФ-227 «О мерах по повышению эффективности и открытости деятельности органов судейского сообщества и дальнейшему укреплению гарантий независимости судей» (справка Верховного суда Республики Узбекистан от 29 декабря 2025 года № 08/421-25). Данное предложение направлено на обеспечение права на защиту судей в ходе рассмотрения дисциплинарных дел и способствует укреплению гарантий независимости судей путем усиления процессуальных гарантий.

предложение о закреплении оснований дисциплинарной ответственности судей на основе четко определенных критериев было использовано при разработке подпункта «г» пункта 14 Указа Президента Республики Узбекистан от 24 ноября 2025 года № ПФ-227 «О мерах по повышению эффективности и открытости деятельности органов судейского сообщества и дальнейшему укреплению гарантий независимости судей» (справка Верховного суда Республики Узбекистан от 29 декабря 2025 года № 08/421-25). Указанное предложение направлено на формирование оснований дисциплинарной ответственности на основе заранее установленных и ясных критериев, ограничивает произвольность и субъективный подход, обеспечивает объективность принятия решений и способствует укреплению гарантий независимости судей.

Апробация результатов исследования. Результаты исследования прошли апробацию на 4 научно-практических конференциях (2 международных и 2 республиканских).

Опубликование результатов исследования. По теме диссертации опубликовано всего 25 научных работ, в том числе 1 монография, 20 научных статей в журналах, рекомендованных ВАК для публикации основных научных результатов диссертации, из них 18 в национальных и 2 в международном журнале, 4 публикаций в материалах конференций, из них 2 статьи и тезисы в национальных и 2 в зарубежных изданиях.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, четырех глав, заключения, списка литературы и приложений. Объем диссертации составляет 276 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИЛМИЙ ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED SCIENTIFIC WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Атажанов А.А. Судьялар мустақиллиги: назарий ҳуқуқий асослар ва амалий муаммолар Монография. Ташкент: типография “IMPRESS MEDIA” МЧЖ босмохонасида чоп этилган 2025 йил 268 б.

2. Атажанов А.А. Суд ҳокимияти мустақиллиги кафолатларини такомиллаштириш истиқболлари // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 09/2023 – Б. 16-21 ISSN 2181-8991

3. Атажанов А.А. Информационные технологии в судах – как основа независимости правосудия // International scientific journal «Modern science and research» ISSN: 2181-3906 2023 – Б. 234-236

4. Атажанов А.А. Sudyalar mustaqilligi institutining shakllanishi va rivojlanishi // “O‘zbekiston sud ekspertizasi” huquqiy, ijtimoiy, ilmiy-amaliy Jurnal // 2024 №4(15) Б. 106-111

5. Атажанов А.А. Значение политической воли государства в искоренении коррупции в судебной системе // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations // Issue – 5 № 3 (2024) / ISSN 2181-1415 Б. 191-199

6. Атажанов А.А. Рассмотрение корпоративных споров в условиях цифровизации // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 8/2024 – Б. 111-114 ISSN 2181-8991

7. Атажанов А.А. Искусственный интеллект в судопроизводстве: значение и перспективы использования // “Одиллик мезони” илмий-амалий, ҳуқуқий журнал – Тошкент, 2024, №4. С. 55-57.

8. Атажанов А.А. Одил судловни амалга оширишда судьялар мустақиллигининг процессуал кафолатлари // “Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти соҳасидаги глобал чақириқлар ва таҳдидлар: муаммо ва ечимлар” мавзусида халқаро конференция материаллари тўплами // ТОШКЕНТ – 2025 I-жилд Б. 343-350

9. Атажанов А.А. Судьялар мустақиллигига таҳдид сифатида коррупция: ҳуқуқий ва ташкилий ёндашувлар // Рақамли трансформация даврида ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳасидаги замонавий чақириқ ва таҳдидлар мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами // Toshkent -2025 2-жилд Б 380-394

10. Atajanov A.A. Polygraph testing for judicial candidates: necessity or formality? // The American Journal of Political Science Law and Criminology 2025 p.130-133 Published 22 May 2025

11. Атажанов А.А. Sudyalik maqomi sudyalar mustaqilligining kafolati sifatida // “O‘zbekiston sud ekspertizasi” huquqiy, ijtimoiy, ilmiy-amaliy Jurnal // 2025 №1(16) Б. 37-44

12. Атажанов А.А. Судьялар мустақиллигини таъминлашда суд ҳокимиятининг роли // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 06/2025 – Б. 24-28 ISSN 2181-8991

13. Атажанов А.А. Ўзбекистон суд тизимининг тарихий тадрижи ва мустақиллиги масалалари (XIX–XX асрлар) // “Одиллик мезони” илмий-амалий, ҳуқуқий журнал – Тошкент, 2025, №6. С. 20-21.

14. Атажанов А.А. Суд тизимида сунъий интеллект: инновацион ёндашув ва ҳуқуқий тафаккурнинг янги босқичи // “Суд ишларини юритишда сунъий интеллектни жорий этиш истиқболлари мавзусидаги” республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. Мазкур тўплам Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси Кенгашининг 2025 йил 29 июлдаги 9-сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган // Тошкент-2025 Б 96-105

15. Атажанов А.А. Судлар фаолиятини рақамлаштириш ва сунъий интеллект истиқболлари // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 10/2025 – Б. 8-13 ISSN 2181-8991

16. Атажанов А.А. Правовой анализ оснований недействительности и прекращения брака // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 04/2023 – Б. 58-59 ISSN 2181-8991

17. Atajanov A.A. Legal Characteristic of Immunity Judges And Features // The American Journal of Political Science Law and Criminology 2025 p.133-138 Published 30 Dec 2025.

18. Атажанов А.А. Судьялар мустақиллиги ва дахлсизлигининг ўзаро боғлиқлиги // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 04/2026 – Б. 28-35 ISSN 2181-8991

19. Атажанов А.А. Внутренняя независимость и формирование убеждения судьи // “Одиллик мезони” илмий-амалий, ҳуқуқий журнал – Тошкент, 2026, №4. С. 58-59.

II bo‘lim (часть 2; part 2)

20. Атажанов А.А. Ўзбекистонда инвестициявий муҳитда ишончли шакллантириш: судларнинг институционал роли ва ҳуқуқий асослари// “Рақамли иқтисодиёт шароитида капитал бозорини ривожлантириш ва бошқариш: муаммолар ва замонавий ечимлар”. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари – Тошкент: Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби, 2024 – 704 б. Б. 82-85.

21. Атажанов А.А. Судьялар юридик жавобгарлигининг назарий ҳуқуқий асослари // Инновационное развитие общества: наука технологии и устойчивое будущее научно практическое конференция С. 72-77 // 12 ноября 2025 год.

22. Атажанов А.А. Суд ҳокимияти мустақиллиги кафолатлари тушунчасининг назарий-ҳуқуқий тавсифи // International Scientific and Practical Conference, 2023 йил, май-июнь Б. 16-23.

23. Атажанов А.А. Обеспечение открытости и прозрачности деятельности судов как важное направление независимости судебной системы

// Узбекистан-2030: наука, образование и экономика в развитии, 2023, № 1. С. 20-26.

24. Атажанов А.А. Суднинг фуқаролик процессида арз қилинган талаблар доирасидан четга чиқиш ҳуқуқи // “Одил судлов” ҳуқуқий, илмий-амалий нашр, 01/2023 – Б. 48-52 ISSN 2181-8991

25. Атажанов А.А. О правовом статусе Постановлений пленума верховного суда Республики Узбекистан // “Одиллик мезони” илмий-амалий, ҳуқуқий журнал – Тошкент, 2022, №10. С. 48-50

Авторефератнинг ўзбек, инглиз ва рус тилидаги нусхалари “Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси ахборотномаси” илмий-амалий журнали таҳририятидан таҳрирдан ўтказилган.

№ 10-3279

Bosishga ruxsat etildi: 29.07.2026.

Bichimi: 60x84^{1/16} «Times New Roman»
garniturada raqamli bosma usulda bosildi.

Shartli bosma tabog'i 4,6. Adadi 100. Buyurtma: № 89

Tel: (77) 300 99 09

Guvohnoma reestr № 10-3279

«IMPRESS MEDIA» MChJ bosmaxonasida chop etildi.

Manzil: Toshkent sh., Yakkasaroy tumani, Qushbegi ko'chasi, 6-uy